

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen kehittä-
minen päiväkotit Sateenkaudessa**

Mari Sutinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op.

Arvioitavaksi jättämisaika 5/2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Mari Sutinen	Sivumäärä 54 ja 4 liitesivua
Työn nimi Sukupolvien välisen vuorovaikutuksen kehittäminen päiväkotit Sateenkaareissa	
Ohjaava opettaja Tarja Jukkala	
Työn tilaaja Jyväskylän Hoivapalvelut Oy / Sateenkaari	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämä opinnäytetyö tutki päiväkotit Sateenkaareissa tapahtuvaa monisukupolvista toimintaa ja tutkimuksen pohjalta kehitti tätä toimintaa. Tutkimuskysymys oli: ”Millaista Sateenkaareissa toteutettava monisukupolvinen toiminta on ja mitkä ovat sen kehittämistarpeet?”</p> <p>Tässä opinnäytetyössä monisukupolvinen toiminta tarkoittaa mitä tahansa toimintaa, johon osallistuu toisiinsa verrattuna eri-ikäisiä ihmisiä.</p> <p>Päiväkotit Sateenkaari kuuluu Tähtipäiväkodit-ketjuun ja sen palvelut tuottaa Jyväskylän Hoivapalvelut Oy. Päiväkodin taustaorganisaationa toimii Jyväskylän Hoivapalveluyhdistys ry. Sateenkaaren toiminnassa monisukupolvinen vuorovaikutus on ollut aina eräs toiminnan painopistealue, mutta sitä ei ole aikaisemmin perusteellisesti tutkittu eikä tavoitteellisesti kehitetty.</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin työntekijöiden haastattelua ja monisukupolvisten tuokioiden havainnointia.</p> <p>Tutkimuksen tuloksina selvisi, että Sateenkaareissa monisukupolvinen toiminta on nykyisin säännöllistä ja se toteutetaan lähes kokonaisuudessaan päiväkodin kanssa samassa rakennuksessa sijaitsevan palvelutalon kanssa yhteistyönä. Työntekijät arvostavat monisukupolvista työtä ja he toteuttavat sitä mielellään.</p> <p>Sateenkaaren monisukupolvista toimintaa olisi mahdollista kehittää monipuolistamalla tuokioissa käytettäviä menetelmiä sekä ottamalla käyttöön uusia toimintamuotoja, kuten päiväkotivanhustoiminnan. Monisukupolvisen toimintaan osallistuvien keskinäisen vuorovaikutuksen edistäminen nousi tämän tutkimuksen keskeisimmäksi kehittämiskohteeksi.</p> <p>Tämä opinnäytetyö sisältää kuvauksen Sateenkaaren monisukupolvisesta toiminnasta. Kuvauksen lisäksi tästä opinnäytetyöstä löytyy kehitysideoita Sateenkaaren monisukupolvisen toimintaan.</p> <p>Työn tulokset ovat hyödynnettävissä kaikkiin samantapaisiin toimintaympäristöihin. Monisukupolvinen toiminta on merkityksellistä yksilöiden lisäksi laajemmin yhteiskunnassa. Monisukupolvinen toiminta lisää suvaitsevuutta ja antaa osallistujille merkityksellistä sisältöä elämään kohottaen yksilön hyvinvointia. Tästä opinnäytetyöstä voivat hyötyä Sateenkaaren lisäksi etenkin päiväkodit ja vanhusten palveluja tuottavat tahot, mutta myös kaikki muutkin monisukupolvista toimintaa toteuttavat tahot voivat saada tästä työstä vinkkejä omaan monisukupolvisen toimintaansa.</p>	
Asiasanat monisukupolvinen toiminta, sukupolvien välinen vuorovaikutus, osallisuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author: Mari Sutinen	Number of Pages: 58
Title: The development of the interaction of the multigenerational activity in the Sateenkaari day care centre	
Supervisor: Tarja Jukkala	
Subscriber: Jyvässeudun Hoivapalvelut Oy/ Sateenkaari day care centre	
<p>Abstract</p> <p>This thesis researched what multigenerational activity means in the Sateenkaari day care centre and developed this activity. In this thesis multigenerational activity means whatever activity, which participants are different ages. The research questions were: What means multigenerational activity in the Sateenkaari and what are the developmental needs of the activity?</p> <p>Jyväskylän Hoivapalveluyhdistys ry owns Sateenkaari, but Jyvässeudun Hoivapalvelut Oy produces Sateenkaari's services.</p> <p>The data was collected by observation and interviewing the personnel.</p> <p>The finding indicated that in the Sateenkaari multigenerational activity is regular nowadays. Personnel likes to do this activity. This activity could be made better by using new methods and developing interaction among participants.</p> <p>As a result this thesis presents development ideas for multigenerational activity of Sateenkaari but they can be useful for all who create multigenerational activities.</p>	
Keywords multigenerational activity, interaction of the multigenerational, involvement	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 MONISUKUPOLVISEN TOIMINNAN PERUSTA	8
2.1 Sosiaalinen vuorovaikutus	8
2.2 Sukupolvi	11
2.3 Monisukupolvinen toiminta	11
2.4 Sosiaalinen vahvistaminen	13
2.5 Ikä ja elämänvaiheet	13
2.6 Monisukupolviseen toimintaan liittyviä teorioita	14
3 TUTKIMUSKOHDDE	18
3.1 Päiväkoti Sateenkaari	18
3.2 Lutakon lähipalvelutalo	19
3.3 Toteutettu monisukupolvinen toiminta	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
4.1 Tutkimuksen eettisyys	23
4.2 Haastattelut	23
4.3 Havainnointi	25
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
5.1 Haastattelun tulokset	28
5.2 Havainnoinnin tulokset	29
6 MONISUKUPOLVISEN TOIMINNAN KEHITTÄMINEN	32
6.1 Tavoitteet, mittarit ja arviointi monisukupolvisessa työssä	32
6.2 Yhteistyö, dokumentointi ja media monisukupolvisessa toiminnassa	34
6.3 Osallisuuden tukeminen ylisukupolvisessa toiminnassa	35
6.4 Ideoita muualla toteutetusta monisukupolvisesta toiminnasta	37
6.5 Yleistä monisukupolvisen toiminnan toteuttamisesta	37
6.6 Ilmaisuihin ja kädentaidot menetelmänä ylisukupolvisessa toiminnassa	41
6.7 Onginta, kisaileminen, yhteisruokaileminen ja retkeily	44
6.8 Ryhmäkotivierailut monisukupolvisessa toiminnassa	45
6.9 Päiväkotivanhus ja viikon ihminen	45
7 LOPUKSI	47
7.1 Oma arviointini opinnäytetyöstä	47
7.2 Opinnäytetyön toteuttamisympäristön arviointi	50
7.3 Jatkotutkimusideat	51
LÄHTEET	52
LIITTEET	55

1 JOHDANTO

”Minua ei olisi ilman sinua.”

Tuohon lauseeseen voisi kiteyttää tämän opinnäytetyöni. Ihminen tarvitsee yhteisönsä vuorovaikutusta kasvaakseen ihmiseksi. Yhteisössä muokataan ja siirretään kulttuuriperintöä seuraaviin sukupolviin sekä opetetaan toisille yhteisön jäsenille elämässä selviytymisen taitoja. Yhteisön sisällä roolit vaihtuvat; toisissa elämäntilanteissa ja ehkä iästäkin johtuen ollaan auttajia, toisinaan taas avunsaajia. Näin yksinkertaista elämän voisi ajatella olevan. Mutta ei, ei pyöri tämä maailma enää niin kuin ennen. Yhteiskunnassamme vallitsee ajattelutapa, jossa ihmisen toiminnan ja paikan määrittelee pitkälti ikä. Lapset ovat päiväkodeissa, nuoret ikäistensä kavereiden kesken harrastuksissaan ja vanhuksat kuluttavat aikaansa palvelukodeissaan. Ennen luonnollisena osana elämään kuuluva sukupolvien välinen vuorovaikutus on merkittävästi vähentynyt. (Vahvike 2013.)

Olen tehnyt lähihoitajana töitä monenlaisissa ympäristöissä sekä lasten että vanhusien parissa, joten olen käytännössä päässyt näkemään millaista elämä voi olla eriikäisenä erilaisissa elinympäristöissä. Kokemuksieni pohjalta päädyin tekemään opinnäytetyöni monisukupolvisesta toiminnasta Jyväskylässä sijaitsevaan Sateenkaari-nimiseen päiväkotiin. Kyseisen päiväkodin kanssa samassa rakennuksessa sijaitsee Lutakon lähipalvelutalo, jossa tarjotaan monia erilaisia vanhusien asumispalveluita. Mikäpä olisi mainiampi ympäristö toteuttaa opinnäytetyö monisukupolvisuudesta!

Opinnäytetyöni on kehittämissuuntautunut, eli toiminnan todentamisen lisäksi tavoitteenani on myös kehittää monisukupolvista toimintaa tutkimusympäristössäni. Kehittämisenäkökulmassani keskityn etenkin monisukupolvisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja mahdollistamiseen ja sitä kautta sen kehittämiseen. Pääpaino kehittämissuhteessani on saada jo nykyisin toteutettava monisukupolvinen toiminta entistä laadukkaammaksi, tosin esittelen työn loppuosassa joitain tutkimusympäristöni päiväkodille täysin uudenlaisia monisukupolvisia toimintamuotoja. Korostan kehittämistyössäni asiakaslähtöisyyttä, eri resursseihin sopeutettua toimintaa, tavoitteellisuutta sekä tuloksellisuutta. Mielestäni kaiken toiminnan tulee olla tavoitteellista ja tuottaa tuloksia.

Opinnäytetyössäni pohdin sitä, mitä tavoitteet ja tuloksellisuus monisukupolvisessa toiminnassa kyseisessä toimintaympäristössä tarkoittavat. Asiakaslähtöisyyden käsitän niin, että toteutuneen toiminnan tulee olla asiakkaiden, eli lapsien ja muiden osallistujien tarpeita tyydyttävää. Resursseihin sopeutettu toiminta tarkoittaa opinnäytetyössäni sitä, että toiminta on realistisesti mahdollista toteuttaa. Esimerkiksi toimintaympäristön henkilöstön määrän olen huomioinut kehittämistyössäni.

Näen sukupolvien välisen vuorovaikutuksen todellisenä rikkautena ja mielestäni on todella valitettavaa, että se on merkittävästi vähentynyt. Kaikkein surullisinta tässä on mielestäni kuitenkin se, että tätä asiaa ei ole tarpeeksi laajasi ymmärretty, tai ainakaan siihen ei ole puututtu tarpeeksi perusteellisesti. Onneksi poikkeuksia tässäkin asiassa löytyy ja näiden poikkeuksien myötä toivon asenteiden ja toiminnan muuttuvan parempaan suuntaan yhteiskunnassamme. Toteutetut monisukupolviset toiminnot ovat yleisesti ottaen olleet pääsääntöisesti kertaluontoisia, ja tällainen tutkimusympäristöni tietoinen, pitkäjänteinen ja säännöllisesti toteutuva monisukupolvinen toiminta on harmillisen vähäistä. Mielestäni on kuitenkin viitteitä siitä, että monisukupolvisen toimintaan ja sen arvostamiseen aletaan herätä. Monisukupolvisesta toiminnasta on julkaistu tekstejä useissa lehdissä ja esimerkiksi opinnäytetyöni toteutusympäristöstä on kirjoitettu monisukupolvisen toiminnan tiimoilta tekstejä eri lehtiin.

Monisukupolvisuutta käsitteleviä tutkimuksia on tehty kuitenkin vasta varsin vähän. Monisukupolvisuutta tutkittaessa on usein tutkittu sukulaissuhteeseen liittyvää ylisukupolvista toimintaa ja esimerkiksi suvun sisällä tapahtuvaa avunantoa. Edellä mainittuja asioita on tutkittu mm. Suomen Akatemian rahoittamassa Gentrans-hankkeessa vuosina 2005-2009. Hankkeen tuloksista on tehty Sukupolvien ketju -raportteja, joita Kansaneläkelaitos on myös rahoittanut. (Haavio-Mannila ym. 2009, 5.) Sukulaissuhteista riippumatonta monisukupolvista toimintaa käsitteleviä tutkimuksia löytyi vain muutamia.

Kuinka merkityksellistä on ylisukupolvinen toiminta, jossa osapuolet eivät ole toisilleen sukua eikä heillä muutenkaan ole ennen tämän toiminnan aloittamista ollut minäkäänlaista suhdetta toisiinsa? Onko tällainen toiminta vain pelkkää ajanvietettä, vai löytyykö toiminasta myös jotakin syvällisempää antia? Samassa teoksessa, jossa puhutaan evoluutioteoriaan perustuvasta avunannosta, puhutaan myös siitä, että aut-

taminen voi perustua sukulaissuhteiden lisäksi perhekäsityksiin, sukupuolirooleihin, tunnesuhteisiin, moraalikäsityksiin, koettuihin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin sekä lakisääteisiin velvollisuuksiin (Haavio-Mannila ym. 2009, 17). Täten uskoni sukulaissuhteista riippumattomaan monisukupolviseen toimintaan säilyy.

Tutkimuskysymykseni on seuraavanlainen: ”Millaista Sateenkaarella toteutettava monisukupolvinen toiminta on ja mitkä ovat sen kehittämistarpeet?” Monisukupolvisen toiminnan käsitän työssäni kaikeksi toiminnaksi, jonka osallistujat ovat toisiinsa verrattuna eri-ikäisiä. Aineistonkeruumenetelmäni olivat havainnointi sekä teema-haastattelu. Haastattelin seitsemän päiväkodin työntekijää sekä johtajan kertaluontoisesti. Näiden haastattelujen lisäksi haastattelin myös päiväkodin kanssa samassa rakennuksessa sijaitsevan palvelutalon johtajan ja päiväkeskusohjaajan yhteishaastattelulla kertaalleen, koska päiväkotitoiminta toteuttaa käytännössä kaiken nykyisin tapahtuvan monisukupolvisen toimintansa kyseisen palvelutalon kanssa yhteistyönä. Havainnoin kolmea eri monisukupolvista tuokiota, joiden pääasiallinen toiminta oli laulaminen. Havainnoin myös yhtä päiväkotiryhmän vierailua, jossa lapset vierailivat palvelutaloon kuuluvan ryhmäkodin vanhusasukkaiden luona.

Tietoperusta työlleni pohjaa sosiologiaan ja etenkin gerontologiseen sosiaalityöhön, painottuen kuitenkin käsittelemään sosiologista sukupolvitutkimusta. Avaan ylisukupolvisuuden teoriaa, elämänkulkuteoriaa sekä evoluutioteoriaa. Nuorisolaissa huomioidaan sukupolvien välisen vuorovaikutuksen tärkeys, joten on oikeutettua ajatella, että monisukupolvinen toiminta on arvostettua ja sitä vaaditaan toteuttamaan lainkin tuella (2006/72).

Avainkäsitteitä työssäni ovat sosiaalinen vuorovaikutus ja vuorovaikutuksen tukeminen. Kerron myös elämän ikävaiheista painottuen lapsuuteen ja vanhuuteen. Avaan sukupolvi-käsitettä sekä käsitteitä sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuus sekä näiden avulla tapahtuvaa voimaantumista.

Opinnäytetyöni sisältää päiväkodissa aiemmin toteutetun monisukupolvisen toiminnan kuvauksen. Tämän lisäksi esittelen työssäni oman tutkimukseni toteutuksen ja kehittämisideani. Aivan viimeiseksi kerron opinnäytetyöprosessistani sekä arvioin koko opinnäytetyötäni ja esitän jatkotutkimusideoita tulevaisuuteen.

2 MONISUKUPOLVISEN TOIMINNAN PERUSTA

Tietoperusta opinnäytetyössäni on laaja ja monitahoinen. Monisukupolviselle toiminnalle ei ole olemassa omaa virallista teoriaa, joten tutkimusympäristöni päiväkodissa-kaan ei käytetä monisukupolvisen toiminnan pohjana mitään tiettyä teoriaa. Monisukupolvisuuden näkeminen uutena ja ihmeellisenäkin asiana on nykyisen yhteiskuntarakenteemme aikaansaannos. Ennen eri sukupolvien edustajat ovat luontaisesti toimineet yhdessä, nyt meidän täytyy tietoisesti lähteä tavoittelemaan sitä. Yhdessä toimimiseen liittyy aina omat lainalaisuutensa ja suuret ikäerot toimijoiden kesken tuovat siihen vielä omat lisäpiirteensä.

2.1 Sosiaalinen vuorovaikutus

Ymmärrän sosiaalisen vuorovaikutuksen olevan kaikkea ihmisten välistä kanssakäymistä. Vuorovaikutus voi olla laadultaan monen tasoista. Tässä opinnäytetyössä kehitän erityisesti monisukupolvista vuorovaikutusta.

Christina Salmivalli kertoo tekstissään sosiaalisen vuorovaikutuksen voivan tarkoittaa monenlaista vuorovaikutusta. Se voi olla jonkin ryhmän sisällä tapahtuvaa tai ryhmien välistä vuorovaikutusta, tai sitten se voi olla pelkästään kahden yksilön välistä vuorovaikutusta. (Salmivalli 1996,108.) Näin ollen olemme samaa mieltä vuorovaikutuksen käsitteestä.

Vuorovaikutukseen tarvitaan aina vähintään kaksi yksilöä, mutta siihen voi osallistua paljonkin ihmisiä. Vuorovaikutustilanne kuitenkin väistämättä muuttuu, jos osallistujamäärä muuttuu huomattavasti. Onhan esimerkiksi kaksin keskustelu luonteeltaan aivan erilainen tilanne kuin ryhmäkeskustelu.

Vuorovaikutukseen sisällytän kaiken kommunikoinnin ihmisten kesken. Sitä on puhumisen, eli verbaalin kommunikoinnin lisäksi non-verbaali eli sanaton viestintä. Tekstit ja esimerkiksi kuvat ja merkit sisällytän vuorovaikutukseen. Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana -teoksessa sosiaalisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan puhumista; kuka puhuu ja kenelle, mitä sanotaan ja kuinka puheeseen vastataan. Puheen

lisäksi sosiaaliseen vuorovaikutuksen luetaan tässä määritelmässä eleet ja liikkeet. (Strandell 1995, 23.) Määritelmä on täten omaan määritelmääni verrattuna hyvin samankaltainen.

Kehittäessäni tutkimusympäristön monisukupolvista toimintaa, yritän nimenomaan vahvistaa monisukupolviseen toimintaan sisältyvää vuorovaikutusta. Yritän huomioida kehittämistyössäni nämä edellä luettelemani vuorovaikutuksen osa-alueet.

Tässä yhteydessä on merkittävää huomata, että lasten verbaalinen kommunikaatio ei ole välttämättä vielä kovin kehittynyttä, joten heillä kommunikaatiossa korostuu itse toiminta. (Strandell 1995, 26). Toimintaa ohjattaessa tämä seikka tulee ottaa huomioon.

Vanhustenkin kommunikaatiossa on omat erityispiirteensä. Heillä kuulo voi olla alenunut, joten he eivät välttämättä kuule ja ymmärrä ainakaan korkeita ääniä ja nopeaa puhetta. Toisaalta heidän puheentuottonsa voi olla heikentynyttä esimerkiksi muistisairauden vuoksi.

Sosiaalinen vuorovaikutus sisältää paljon käyttäytymissääntöjä, joita kutsutaan normeiksi. Normit määrittelevät sen, kuinka missäkin tilanteessa tulee käyttäytyä. Ryhmä vahvistaa normeja palkinnoin ja rangaistuksin. (Jokivuori & Vainio 1991, 21.) Tämän vuoksi olisi tärkeää miettiä millaiset ihmiset monisukupolvisiin tuokioihin osallistuvat. Olisi hyödyllistä miettiä kuinka tiivis yhteisö näihin hetkiin osallistuu ja millaisia normeja näissä tilanteissa esiintyy. Millainen on monisukupolvisten tuokioiden ilmapiiiri? Mielestäni on erittäin tärkeää, että työntekijät tiedostavat roolinsa ryhmän jäseninä ja toimivat roolissaan siten, että se edesauttaa koko ryhmän toimintaa.

Lapsuusiässä vuorovaikutustilanteiden myötä kehittyvät vuorovaikutustaitojen lisäksi yksilön identiteetti. Nuorena vuorovaikutus yleensä tapahtuu pääsääntöisesti suhteellisen saman ikäisten kesken, koska esimerkiksi päiväkotiryhmät ja koulussa luokat jaotellaan iän mukaan. Samalla kehityksen tasolla olevien kesken tapahtuvat vuorovaikutustilanteet ovat haastavia, niissä kiintymys täytyy ansaita ja vuorovaikutuksen onnistumisen eteen on tehtävä työtä. (Poikkeus 1996, 99-100.) Tämän tiedon myötä voidaan ymmärtää, että monisukupolvinen toiminta tuo lapsille usein erilaisia ja uu-

siakin vuorovaikutustilanteita mukanaan. Tällaista toimintaa tuettaessa voidaan rikastuttaa etenkin lasten vuorovaikutustilanteita ja näin auttaa lasta kehittämään identiteettiään ja vuorovaikutustaitojaan.

läästä riippumatta toimimme sosiaalisten yhteisöjen jäseninä monissa erilaisissa vuorovaikutussuhteissa elämässämme. Sosiaalisista vuorovaikutustilanteista yksilö hakee elämäänsä rikastuttavaa toimintaa ja kokemuksia sekä kokemusten jakamista. Yhdessä oleminen ja toimiminen eivät ole kuitenkaan helppoja ja ongelmattomia asioita. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa oleminen vaatii erilaisia taitoja, joissa yksilö kehittyy elämänsä edetessä. (Poikkeus1996, 99.)

Itse en näe vuorovaikutustaitojen kehittymistä välttämättä jatkuvana kehityksenä. Jos ihminen elää erakkona, eikä oikeasti ole vuorovaikutuksessa kenenkään kanssa, en usko hänen vuorovaikutustaitojensa kehittyvän. Toisaalta vanhana, jolloin tämän lähteeni mukaan ihminen on vuorovaikutustaitoiltaan kyvykkäimmillään, voivat eräät sairaudet, kuten muistisairaudet ja masennus vaikuttaa yksilöön hyvinkin voimakkaasti, jolloin hänen vuorovaikutustaitotasonsa laskee.

Se, että olemme itsemme mielestä antoisassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäristömme kanssa ja saavutamme haluamiamme tavoitteita elämässämme, on hyvinvointimme kannalta keskeinen asia (Poikkeus 1996, 99).

Näiden asioiden vuoksi näen monisukupolvisen toiminnan hyvin merkitykselliseksi osallistujille. Sosiaaliset ja tiedolliset toiminnot vaikuttavat sekä suorasti että välillisesti sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintakykyyn. Nämä toiminnot lisäävät elämän mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä sekä tuovat hyödyllisyyden kokemuksia sisällön kautta. Elämän tarkoituksellisuuden kokemuksen on todettu jopa pidentävän elinikää! (Salminen, Suutama & Ruoppila 1990,108.)

Toisaalta tutkimusten mukaan emotionaalinen yksinäisyys voi heikentää toimintakykyä. (Blomqvist & Hovila 2005, 18). Uskon, että monisukupolvinen toiminta voi vähentää yksinäisyyden tunnetta ikääntyneillä, joten sillä voi olla suurikin merkitys toimintakykyyn tämän vuoksi.

2.2 Sukupolvi

Semi Purhosen mielestä sukupolvi on sotkuinen käsite. Ongelmalliseksi käsitteen tekee se, että sitä käytetään hyvin monissa eri merkityksissä ja yhteyksissä tavallisen arkikielen lisäksi. Hänen mukaansa sukupolvi-termin käyttö voidaan jakaa karkeasti kahteen eri merkitykseen sosiologisissa keskusteluissa. (Purhonen 2007, 15-16.)

Sukupolven voidaan ajatella olevan sukulaisuusjärjestelmän osa. Toisessa sukupolvi-termin määritelmässä se nähdään kollektiivisemmin. Tässä merkityksessä sukupolvi koostuu kaikista jollain rajatulla aikavälillä syntyneistä ihmisistä. Tähän määritelmään voidaan lisätä vielä kaikille saman ikäisille ihmisille yhteinen kokemus. Jos tätä yhteistä kokemusta ei sisällytetä määritelmään, sukupolvi-sanon synonyymeja ovat kohortti, ikäryhmä ja ikäluokka. (Purhonen 2007, 15-16.)

Itse ymmärrän sukupolven tarkoittavan sitä, että sukujen sisällä kulkevat eri sukupolvet. Vanhemmille syntyvät lapset aloittavat uuden sukupolven. Näin ollen käsitän sukupolven samalla tavoin kuin Purhosen ensimmäisessä määritelmässä on määritelty. (Purhonen 2007, 15-16.)

Suomessa suurilla ikäluokilla tarkoitetaan heti sotien jälkeen syntyneitä ihmisiä. Sotien jälkeen lasten syntyvyysluvut nousivat voimakkaasti. (Haavio-Mannila ym. 2009, 9.)

Sukupolvikokemus tarkoittaa sitä, että suurin osa tietyn ikäisistä ihmisistä on kokenut saman asian. Sota voi olla sukupolvikokemus, tai sellainen voi olla esimerkiksi asuinalueelle osuva mittava luonnonkatastrofi. Keskeistä sukupolvikokemuksessa on yhteinen kokemus, vaikka se voikin tuottaa yksilöille hyvin erilaisia vaikutuksia. (Penttinen 2015, 2.)

2.3 Monisukupolvinen toiminta

Monisukupolvinen toiminta tarkoittaa opinnäytetyössäni mitä tahansa toimintaa, jossa eri ikäryhmiin kuuluvat yksilöt toimivat yhdessä. Sanat ylisukupolvinen ja monisuku-

polvinen ovat työssäni synonyymeja. Yhdessä toimimista ei voi tapahtua ilman vuorovaikutusta. Monisukupolvinen vuorovaikutus tarkoittaa täten työssäni selkeästi keskenään eri-ikäisten ihmisten yhteistoimintaa.

Yhteiskuntamme on muuttunut ja nykyisin eri ikäryhmät jaotellaan hyvin usein iän perusteella erillisiksi ryhmiksi. Tästä voi aiheutua ikäryhmien välisiä konflikteja. Ihmiset tuntevat vain omanikäisiä ihmisiä ja ymmärtävät vain heidän tapansa elää ja toimia, jolloin maailmankatsomus tällaisten ihmisten kohdalla on kaventunutta. Vanhoista ei pidetä, koska he kuluttavat kaikki työssäkäyvien tuottamat verotulot, eikä nuorista ja lapsista ole mitään hyötyä. (Julkunen 2008,18.) Tämänkaltaisen ajatusmaailman syntymisen välttämiseksi on äärimmäisen tärkeää saattaa eri-ikäiset toimimaan yhdessä positiivisessa hengessä.

Palvelutalon asukkaiden elämä saattaa olla hyvin kapeaksi rajautunutta ja he voivat olla laitostuneita. Lapsille taas päiväkotiaika vie suurimman osan heidän hereilläoloajastaan lapsuudessa. Täten näille lapsille ja vanhuksille päiväkodissa ja palvelutalossa tapahtuva toiminta ja sosiaalinen vuorovaikutus ovat todella suuri osa heidän sen hetkistä elämäänsä ja tämän faktan myötä uskon monisukupolvisen toiminnan todella rikastuttavan kaikkien siihen osallistuvien elämää. Toisilla merkitys on varmasti toisia suurempi, syvällisempi ja laaja-alaisempi. Jos esimerkiksi palvelutalossa asuva vanhus on toimintakyvyltään sellaisessa kunnossa, että hänellä on myös palvelutalon ulkopuolisia vuorovaikutustilanteita, ei palvelutalossa tapahtuva toiminta ja siitä seuraava vuorovaikutus ole hänen ainoa yhteytensä muihin. Näin ollen palvelutalossa tapahtuva toiminta ei välttämättä ole hänelle kovinkaan merkityksellistä. Jos taas vanhus ei pääsääntöisesti koskaan poistu palvelutalosta, eikä hänen luonaan käy edes vieraita, voi palvelutalossa tapahtuva toiminta olla tälle yksilölle äärimmäisen tärkeää ja hyvinvointia vahvasti tukeva asia.

Sama tilanne on lapsilla. Joissakin perheissä harrastetaan paljon tai esimerkiksi ollaan suvun kanssa usein tekemisissä ja näiden tilanteiden myötä lapsi osallistuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Tällaisten perheiden lapsille päiväkodissa tapahtuva monisukupolvinen toiminta ei aina ole kovin merkityksellistä, toki se voi sitä olla heillekin. Uskon, että eniten tästä toiminnasta hyötyvät ne lapset, joilla ei ole päiväkodin lisäksi muita perheyhteisön ulkopuolisia säännöllisiä vuorovaikutustilanteita. Toisaal-

ta sellaiset lapset, joiden ydinperhe on pieni eivätkä he ole muunkaan sukunsa kanssa tiivistä tekemisissä, voivat hyötyä toiminnasta runsaasti.

2.4 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisen vahvistamisen näen tärkeänä tavoitteena monisukupolvisessa työssä. Ymmärrän sosiaalisen vahvistamisen työnä, jonka tarkoituksena on saada yksilöitä toimimaan yhdessä niin, että yksilöt kokevat toiminnan olevan etenkin sosiaalisesti antoisaa ja merkityksellistä. Tämän toiminnan tuloksena yksilö voi voimaantua. Voimaantumisen käsitän niin, että voimaantunut yksilö kokee olevansa etenkin sosiaaliselta elämän osa-alueeltaan entistä kyvykkäämpi. Voimaantumiseen liittyy pystyvyyden tunne.

Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä -teos avaa monipuolisesti laajaa sosiaalisen vahvistamisen termiä. Tässä teoksessa sosiaalinen vahvistaminen nähdään esimerkiksi oikea-aikaisena tukena, jossa käytössä olevat menetelmät voivat olla monenlaisia. Ihminen voi tarvita sosiaalista vahvistamista missä tahansa elämänvaiheessa. Sosiaalisessa vahvistamisessa yhteisö- ja yksilökäsitteet kulkevat usein yhdessä, koska ne ovat hyvin vahvasti sidoksissa toisiinsa ja ovat riippuvaisia toisistaan. (Lundbom & Herranen 2011, 6.)

2.5 Ikä ja elämänvaiheet

Ikä tarkoittaa minulle sitä, kuinka monta kalenterivuotta ihminen on elänyt. Elämä voidaan jakaa ikävaiheisiin. Elämän ensimmäinen ikävaihe on lapsuus. Lapsuus on ihmiselämän suurinta kasvun ja kehityksen aikaa. Eri teorioissa ja muissa yhteyksissä lapsuuden ikävuodet voivat vaihdella, mutta itse ajattelen, että koko päiväkotikäsen ihminen on lapsi ja kouluikäisenäkin ainakin ensimmäiset kouluvuodet kuuluvat vielä lapsuuteen. Mielestäni lapsuuden ja nuoruuden raja on hyvin häilyvä ja yksilöllinen. Eri tilanteissa sama ihminen voi kokea itsensä eri ikävaiheeseen kuuluvaksi. Esimerkiksi 12-vuotias voi tuntea aina kotona ollessaan olevansa lapsi, kun taas ystäviensä kanssa aikaa viettäessä hän voi helposti tuntea itsensä nuoreksi. Paikka, tilanne ja

erilaiset roolit vaikuttavat siihen, mihin ikävaiheeseen kuuluvaksi itsensä kokee. Ajattelen niin, että ihmisen ikävaiheen määrittelee elämän alkuvaiheessa selvemmin eletty ikävuodet, kun taas myöhemmin vahvistuu ikäryhmäjaottelussa voimakkaammin ihmisen oma kokemus itsestään.

Vanhuuden näen myös hyvin häilyvänä ja yksilöllisenä elämänvaiheena. Nykyään ihmisten eliniänodote on Suomessa jo hyvin korkea, eli yhä useampi elää pitkän elämän. Tämä tarkoittaa monen kohdalla sitä, että elämässä on entistä pidempi ajanjakso elettyinä, jolloin ei ole enää toimintakyvyltään täysissä voimissaan.

Suhtautuminen vanhuuteen on muuttunut. Nykyisin suomalaisessa yhteiskunnassa usein ajatellaan, että vanhuus on huono elämävaihe, eikä iäkkäitä ihmisiä saisi edes kutsua vanhuksiksi. Ennen ajatusmalli oli suurelta osin toisenlainen, koska silloin yleisemmin ajateltiin iäkkään ihmisen olevan viisas ja vanhoilta haluttiin oppia asioita elämästä. Minun mielestäni vanhus ei ole haukkumasana, vaan käyttökelpoinen termi iäkkäälle ihmiselle. Tässä kohtaa on hyvä muistaa, ettei vanhuus todellakaan ole kaikkien ihmisten kohdalla rajua alamäkeä kaikilla elämän osa-alueilla. Hyvinkin iäkäs ihminen voi olla virkeä, toimelias, tuottelias ja elämänsä tyytyväinen yksilö. Vanhuuteen kuitenkin liittyy väistämättä jossain määrin kehon rapistuminen, mutta tässä elämänvaiheessa keskeistä on yksilön taito kompensoida olemassa olevilla voimavaroilla puuttuvia osa-alueita. Myös myönteinen minäkuva ja oman menneisyytensä hyväksyminen merkitsevät paljon siinä, miten oman elämänsä loppuajan kokee. Ajattelen ihmisen tavanmukaisen elämänkaaren alkavan lapsuudesta ja päättyvän vanhuuteen.

2.6 Monisukupolviseen toimintaan liittyviä teorioita

Erik. H. Erikson on tehnyt tunnetun elämänkaariteorian. Siinä ihmiselämä on jaoteltu kahdeksaan osaan. Jokaisessa ikävaiheessa on omanlaisensa kehityskriisi, jonka onnistunut läpikäynti on avain seuraavaan vaiheeseen ja täten uuteen kriisiin. Tätä teoriaa on kritisoitu, koska nykyisessä yhteiskunnassamme elämä ei mene enää vält-

tämättä samassa järjestyksessä kuin aikana, jolloin Erikson loi teorian. Esittelen tämän teorian kuitenkin, koska se on vieläkin yksi tunnetuimmista elämänkulkuteorioista. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 29.)

Lapsella ehtii päiväkotikään sisältyä neljääkin eri Eriksonin teorian kehityskriisiä. Tämän teorian mukaan yksivuotiaaksi saakka lapsen kehitystehtävä liittyy luottamiseen. Onnistuessaan tässä kehityskriisissä ihmisestä tulee luottavainen ja toiveikas. Yhdestä kolmeen ikävuoteen lapsi käsittelee itsenäisyyttä, jolloin onnistuneen kehityskriisin tuotoksena lapselle alkaa muodostua oma tahto. Leikki-ikäisenä lapsi käy kriisiä aloitteellisuuden ja syyllisyyden paineissa. Leikki-ikäisen kehityskriisin onnistunut läpikäynti tuo tuotoksena merkityksen ja tarkoituksen tunteen. Varhaisen koulu-ikäisen kriisi alkaa kuusivuotiaana eli esikouluiässä. Siinä kamppaillaan ahkeruuden ja alemmuuden ristipaineissa. Positiivisena tuloksena tästä kriisistä on kokemus hallinnan tunteesta. (Nurmiranta ym. 2009, 29-30.) Vanhuuden kehityskriisi liittyy minäkuuvan eheyteen. Eriksonin mukaan vanha ihminen haluaa hyväksyä elämänsä kokonaisuutena ja etsii sopusointua itsensä ja ympäristönsä kesken. Viimeisestä kehityskriisistä selviytynyt hyväksyy kuolemansa ja näkee itsensä osana sukupolvien ketjua. (Nurmiranta ym. 2009, 122.)

Lars Tornstamin mielestä vanhuutta eläessään ihminen tavoittelee kohti viisautta ja kypsyyttä. Vanhuudessa on ajankohtaista määritellä itselleen selväksi ensimmäisenä se, mitä ja kuka itse on. Toisaalta on tärkeää pystyä määrittelemään aika, elämä ja kuolema. (Nurmiranta ym. 2009, 122.) Nämä vanhuuden kehitystehtävät tulisi ottaa huomioon monisukupolvista toimintaa toteuttaessa. Monisukupolvinen tuokio voi saada muistisairaankin vanhuksen muistamaan jonkin jo unohtuneen asian elämästään. Tällaisen aktivointitilanteen jälkeen olisikin perusteltua pitää vanhuksille oma tuokionsa, joka esimerkiksi sisältäisi muistelua, mikä voisi auttaa vanhusta jäsentämään omaa elämäntarinaansa ja se voisi tuoda mielenrauhaa nykyhetkeen. (Nurmiranta 2009, 123.)

Robert J. Havighurst on myös määritellyt vanhuuden kehitystehtäviä, jotka asettavat uudenlaisia kehittymistarpeita persoonallisuuden kehittymiselle. Nämä kehitystehtävät ovat sopeutuminen kehon muutoksiin, sairauksiin ja heikkenevään terveydentilaan. Eläkkeelle siirtyminen ja isovanhemmuus kuuluvat myös Havighurstin mukaan

vanhuuden kehitystehtäviin. Minua opinnäytetyössäni eniten kiinnostavat kehitystehdävät hänen teoriassaan ovat vanhuuden myötä muuttuvat roolit ja tehtävät yhteiskunnallisessa osallistumisessa. (Nurmiranta ym. 2009, 122.) Kuinka monisukupolvinen toiminta voi auttaa ja tukea näissä kehitystehtävissä? Tähän kysymykseen pyrin löytämään vastauksia opinnäytetyöni loppuosassa.

Ylisukupolvisuuden teoriaa käsittelee muun muassa Nina Canault teoksessaan ”Vaietut virheet jälkipolvien taakkana, ylisukupolvinen tiedostamaton”. Canault’n mielestä käsittelemättömät ongelmat ja esimerkiksi traumat siirtyvät sukupolvelta seuraavalle, ellei näitä asioita pystytä selvittämään. Käsittelemättömien asioiden taakka voi muuttua entistä raskaammaksi seuraaville sukupolville siirtyessä. Ihmiset voivat oireilla näitä taakkoja hyvin erilaisin tavoin. Oireiluna voi olla hyvin monenlaisia vakavia sairauksia tai esimerkiksi suvun sisällä tehdyt itsemurhat, joita esiintyy eri sukupolvien edustajien tekeminä. (Canault 2007.)

Tämä teoria ei sinänsä vaikuta suuresti opinnäytetyöhöni. Halusin avata sitä sen vuoksi, että teorian nimen perusteella voisi olettaa tästä teoriasta löytyvän teoriakehystä ylisukupolviselle toiminnalle, mitä siitä ei kuitenkaan todellisuudessa löydy. Tätä teoriaa voi silti hyödyntää ylisukupolvisessa toiminnassa joiltain osin. Esimerkiksi se voi antaa selityksen osallistujan kielteiselle suhtautumiselle ylisukupolvista toimintaan kohtaan. Mielestäni tähän teoriaan ei kannata suhtautua liian sinisilmäisesti. Uskon, että käsittelemättömät ongelmat voivat jossain muodossa siirtyä seuraaville sukupolville, mutta ei asia läheskään aina ole niin yksiselitteinen ja sen vuoksi onkin erittäin tärkeää, että työntekijät osaavat nähdä todellisen tilanteen tarpeeksi laajalaisesti.

Evoluutioteorian mukaan ihminen auttaa ensimmäisenä niitä, jotka ovat hänelle kaikista läheisintä sukua, eli ihminen auttaa ensisijaisesti omia lapsiaan. Jos omia lapsia ei ole, hän siirtää avunantonsa seuraavaksi läheisimpiin sukulaisiin seuraavassa polvessa, eli evoluutioteorian mukaan lapseton ihminen auttaisi sisarustensa lapsia. (Haavio-Mannila ym. 2009, 16.) Tämän teorian myötä tulee mieleen, kuinka merkitykselliseksi ihmiset kokevat toiminnan, jonka osallistujat eivät ole sukua toisilleen. Ajanviettäminen yhdessä ennalta tuntemattomienkin ihmisten kesken voi olla mukavaa, mutta voiko tällaisessa toiminnassa olettaa osallistujien aidosti haluavan auttaa

toisiaan, tai vaikkapa haluavan opettaa muita osallistujia? Onko vaarana, että monisukupolvisesta toiminnasta tulee vain pelkkää arkeen lisättyä puuhastelua, jolla ei ole minkäänlaisia tavoitteita? Ajattelen, että tämä on kaikkeen viriketoimintaan liittyvä todellinen vaara, jonka toteutuminen on onneksi vältettävissä. Kun toiminnalla on selkeät tavoitteet ja ne halutaan määrätietoisesti saavuttaa, ei tämä vaara pääse käytännössä toteutumaan.

Jyrkämän mukaan sosiaaligerontologiassa keskeisintä ovat vanhan ihmisen vuorovaikutussuhteet. Nämä vuorovaikutussuhteet voivat olla ikäihmisen ja hänen ympäristönsä välisiä tai esimerkiksi iäkkään yksilön ja yhteiskunnan välisiä vuorovaikutussuhteita. (Jyrkämä 1995, 15-17.)

Onko yhteiskuntaamme luotu tarpeeksi tilaa ja keinoja, jotta lapset ja vanhukset voivat itse vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun? Onko päättäjillä edes tahtoa kuulla kaikkien toiminnan kohteiden mielipiteitä heitä koskevissa asioissa? Mielestäni vastaukset näihin esittämiini kysymyksiin ovat kielteisiä. Liian usealla kansalaisella on kokemus siitä, että heidän tarpeitaan ja toiveitaan ei kuunnella heitä koskevissa asioissa. Ylisukupolvinen toiminta voi edesauttaa asioiden muuttumista paremmaksi rikkoessaan raja-aitoja eri-ikäisten väliltä ja lisäten näin suvaitsevaisuutta.

3 TUTKIMUSKOHDE

Opinnäytetyöni toteuttamisympäristö on Sateenkaari-niminen päiväkot. Opinnäytetyön tekemistä aloittaessani tarkoitukseni oli lähestyä aihetta ainoastaan päiväkodin näkökulmasta, mutta niin kuin elämässä usein käy, asiat eivät mene alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Niinpä tutkimusympäristöni laajeni koskemaan koko rakennusta, jossa Sateenkaari sijaitsee. Täten myös tutkimusympäristöni tuottamat vanhuspalvelut sisällytän työhöni. Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni toimintaympäristöstä, henkilöstöstä ja aikaisemmin toteutetusta ylisukupolvisesta toiminnasta. Tämä luku perustuu pääasiassa tekemiini haastatteluihin.

3.1 Päiväkot Sateenkaari

Päiväkot Sateenkaari kuuluu Tähtipäiväkodit-ketjuun, jonka palvelut tuottaa Jyväskylän Hoivapalvelut Oy. Sateenkaari sijaitsee Keski-Suomessa, Jyväskylässä. Tässä päiväkodissa on tilaa seitsemälle kymmenelle lapselle ja tällä hetkellä siellä on vain muutama hoitopaikka vapaana. Päiväkodissa lapset on jaettu kolmeen ryhmään iän perusteella. 0-2-vuotiaiden ryhmään kuuluvat kaikkein nuorimmat lapset. 2-4-vuotiaista on muodostettu yksi ryhmä ja 4-6-vuotiaat ovat omassa ryhmässään. 4-6-vuotiaiden ryhmässä on myös esiopetuksessa olevia lapsia.

Kasvatushenkilöstöön kuuluu kymmenen työntekijää ja he toimivat joko lastenhoitajan tai lastentarhanopettajan nimikkeellä. Johtajana toimiva henkilö työskentelee myös kasvatushenkilönä ja erityislastentarhanopettajan nimikkeellä. Osa kasvatushenkilöstöön kuuluvista työntekijöistä on työskennellyt tässä päiväkodissa hyvin pitkään, lähes tämän päiväkodin perustamisesta lähtien ja muutamat työntekijät ovat vasta aloittaneet työnsä siellä. Kasvatushenkilöstön lisäksi päiväkodissa työskentelee siivoja. Yksi oppisopimusopiskelija opiskelee päiväkodissa. Päiväkot ottaa säännöllisesti lyhyempiaikaisia opiskelijoita suorittamaan erimittaisia ja laajuisia opintoja.

Päiväkot on aloittanut toimintansa vuonna 2004, eli on toiminut noin kymmenen vuotta. Monisukupolvinen toiminta on aina ollut tämän päiväkodin toiminnan painopistealue. Haastatellut uskovat sen johtuvan yksinkertaisesti siitä syystä, että saman

tuottajan omistama palvelutalo sijaitsee samassa rakennuksessa. He uskovat, että päiväkotitoiminta on haluttu perustaa palvelutalon yhteyteen, eli jo suunnittelu- ja rakennusvaiheessa ylisukupolvinen toiminta on ollut toiminnassa tavoitteena.

Päiväkotitoiminta on nykyisessä yhteiskunnassamme lapsikulttuurin keskeisimpiä kasvualustoja (Strandell 1995, 7). Tämän vuoksi lapselle on oikeasti merkityksellistä se toiminta, mitä päiväkotiaika sisältää. Monisukupolvinen toiminta voi laajentaa lapsen kokemusmaailmaa.

3.2 Lutakon lähipalvelutalo

Päiväkotitoiminta Sateenkaaren kanssa samassa rakennuksessa sijaitsee Lutakon lähipalvelutalo, jossa tarjotaan ikäihmisille asumispalveluja. Lutakon lähipalvelutalossa on 38 palveluasuntoa ja kaksi ryhmäkotia. Ryhmäkoteissa on tilaa yhteensä kymmenelle asukkaalle. Asumispalveluihin sisältyy tarvittaessa ympärivuorokautinen huolenpito, johon kuuluu vaatehuolto, ateriapalvelut, kodin siistiminen, avustaminen päivittäisissä toiminnoissa sekä hygienian hoito. Lutakon lähipalvelutalossa asukkaiden käytettävissä ovat viikoittaiset lääkäripalvelut. Uudelle asukkaalle tehdään aina hoito- ja palvelusuunnitelmat, jotka päivitetään kaksi kertaa vuodessa. Hoito- ja palvelusuunnitelmat laaditaan ja päivitetään yhteistyössä asiakkaan omaisten ja muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa. (Jyväskylän Hoivapalveluyhdistys ry 2015.)

3.3 Toteutettu monisukupolvinen toiminta

Päiväkotitoiminta perustuu aina varhaiskasvatussuunnitelmaan, jota näin ollen tutkimusympäristössänikin noudatetaan (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005). Tämän päiväkodin arjessa on myös erilaisia teemaviikkoja, joihin aiheet valitaan muun muassa lasten omista kiinnostuksenkohteista. Teemaviikkoina on käsitelty harvakseltaan melko kapea-alaisesti myös monisukupolvisuutta. On esimerkiksi mietitty lasten omaa sukua ja käsitelty suomalaista kulttuuria eri menetelmin.

Nykyisin pääsääntöisesti kaikki päiväkodissa tapahtuva monisukupolvinen toiminta toteutuu yhteistyössä viereisen palvelutalon kanssa. Säännöllistä toimintaa on joka toinen perjantaiamu pidettävä yhteistuokio palvelutalon ruokasalissa. Sen kesto on noin puoli tuntia ja koko päiväkodin väki osallistuu siihen. Nämä tuokiot suunnittelevat päiväkodin työntekijät vuorotellen ryhmissään. Suunnittelu- ja ohjausvuorot vaihtuvat, jotta kaikki ryhmät saavat tuokioista yhtä suuren työn tehtäväkseen, eivätkä minkään ryhmän työntekijät rasitu tuokioista toisia ryhmiä enemmän. Yleisesti nämä perjantain tuokiot ovat laulupainotteisia, eli niissä lauletaan ja leikitään erilaisia laulu-leikkejä yhdessä.

Vetovastuussa olevan ryhmän työntekijät saavat kuitenkin vapaasti valita tuokionsa aiheen ja siihen menetelmän omien taitojensa ja kiinnostuksenkohteidensa mukaisesti, kunhan aktiviteetti on kaikille osallistujille ja tilanteeseen sopiva. Kaikki palvelutalon asukkaat ovat näihin tuokioihin tervetulleita.

Toinen säännöllinen ylisukupolvinen toiminta on joka toinen torstai tapahtuva yhden päiväkotiryhmän vierailu ryhmäkodin asukkaiden luona. Silloin yksi päiväkodin lapsiryhmistä käy lyhyellä vierailulla vanhusten asuinkerroksessa. Ryhmäkodeissa asuvat vanhukset tarvitsevat palveluasunnoissa asuun verrattuna enemmän apua ja tukea, eli ryhmäkodissa asuvien toimintakyky on voimakkaasti heikentynyt. Vierailuilla on teema, joka pohjautuu usein esimerkiksi kalenterivuoden juhliin. Pääsiäisenä lapset ovat muun muassa käyneet virpomassa vanhuksia ja Runebergin päivän tienoilla lapset ovat käyneet lausumassa runoja vanhuksille. Vanhukset ja lapset ovat myös leiponeet yhdessä. Tämä vierailu kestää kerrallaan noin 15 minuuttia.

Näiden säännöllisten toimintamuotojen lisäksi järjestetään muutama suurempi ylisukupolvinen juhla vuosittain. Kesäisin järjestetään suuret kesäjuhlat ulkona ja itsenäisyyspäivän aikoihin vietetään sisätiloissa itsenäisyyspäivän juhlaa, jonka moni haastatelluista koki erittäin miellyttävänä ja tunnerikkaana juhlanan.

Haastatteluissa kävi ilmi, että työntekijät kokevat monisukupolvisen toiminnan olevan ainoastaan viereisen palvelutalon kanssa tapahtuvaa toimintaa. Haastattelutilanteissa kuitenkin ilmeni, että ylisukupolvista toimintaa on tapahtunut myös muiden toimijoiden kanssa toteutettuna. Päiväkodilla on joskus pidetty perheiden päiviä, eli lapsen

läheiset, kuten isovanhemmat ovat saaneet tulla tutustumaan päiväkodin arkeen tietynä päivänä. Uutta perhepäivää suunnitellaan toteutettavaksi jälleen tänä keväänä. Toisaalta ylisukupolvista toimintaa ja esimerkiksi oman suvun ja kasvuympäristön kulttuurin tuntemusta on harjoitettu erilaisten menetelmien avulla. Luen tällaisen toiminnan myös ylisukupolviseksi toiminnaksi. Mielestäni tätä muutakin toimintaa on hyvä sisällyttää päiväkodin monisukupolviseen toimintaan. On tärkeää, että työntekijät tiedostavat ja arvostavat tällaistakin toimintaa ja heitä tuetaan myös sen toteuttamiseen.

Toiminta on hieman muuttunut näiden suurin piirtein kymmenen toimintavuoden aikana. Välillä toiminta on ollut aktiivisempaa ja välillä taas yhteistä tekemistä on järjestetty harvemmin. Aktiivisuustasoon vaikuttaa jonkin verran työntekijöiden kiinnostus tätä toimintaa kohtaan. Aikaisemmin vanhukset ja lapset ovat muun muassa käyneet yhdessä kalastamassa läheisessä rannassa.

Palvelutalon tiloissa toimii myös ikäihmisten palvelupäivätoiminta. Tähän toimintaan osallistuvat ikäihmiset asuvat kotonaan, mutta käyvät kerran viikossa olemassa päiväajan palvelutalossa. Palvelupäivätoiminta koostuu vanhuksille sopivista aktiviteeteista. Tämän toiminnan tarkoituksena on muun muassa hidastaa osallistujien toimintakyvyn heikkenemistä. Palvelupäivätoimintaan osallistuneiden kanssa on aikaisemmin toteutettu monisukupolvista toimintaa. Heidän kanssaan lapset ovat pelailleet ja viettäneet aikaa yhdessä. Tänä keväänä on yhteistyötä päiväkodin ja palvelupäivätoimintaan osallistuvien kesken käynnistetty jälleen. Palvelupäiväläiset ovat käyneet vierailulla päiväkotiryhmissä kevään aikana muutaman kerran.

Hieman nykyisestä poikkeavaa musiikillista toimintaa on aikaisemminkin järjestetty. Silloin siihen osallistuivat aina tietyt lapset ja vanhukset. Toiminta oli heille säännöllistä. Tästä toiminnasta on jo pitkä tovi aikaa ja se mainittiin vain yhdessä haastattelussa.

Lasten ja vanhusten yhteisiä ruokailuhetkiä on järjestetty, mutta nykyisin niitä ei järjestetä. Tämä johtuu siitä, että lounasaikaan lähipalvelutalon ruokasali on melko täynnä, koska lähipalvelutalossa käy lounastamassa myös talon ulkopuolisia ihmisiä.

Lasten ja vanhusten yhteisruokailun aikataulutuksessa on ollut myös haasteita, koska lasten ja vanhusten päivärytmit ovat melko erilaisia.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Valitsin tutkimusmenetelmikseni havainnoinnin ja työntekijöiden haastattelemisen. Tässä luvussa kerron kuinka käytin näitä tutkimusmenetelmiä.

4.1 Tutkimuksen eettisyys

Suomen lainsäädäntö ei määrittele vastuuta siitä, kuka saa päättää osallistuuko lapsi tutkimukseen vai ei. Yleisesti kuitenkin ajatellaan, että alle 18-vuotiaan kohdalla huoltaja päättää tämänkin asian lapsensa kohdalla. Tämä johtaa siihen, että alle 18-vuotiaita tutkittaessa tutkimukseen tulisi olla huoltajan suostumus. Useimmiten tämä kuitenkin tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimuksiin riittää vanhempien informointi asiasta ennen tutkimuksen toteuttamista ja mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. (Nieminen 2010, 33.)

Omalla kohdallani toimin juuri näin. Päiväkodin johto antoi hyväksyntänsä opinnäytetyön toteuttamiselle päiväkodissa. Se oli ensimmäinen ja tärkein päätös, jotta tutkimuksen toteuttaminen oli tässä ympäristössä edes realistista toteuttaa. Tein päiväkodin oviin infolappusen, jossa kerroin kuka olen ja mitä päiväkodissa tulen tekemään. Kerroin tekstissäni, etten tule lapsia erikseen haastattelemaan tai muuten tutkimaan, vaan ainoastaan havainnoin toimintaa. Kerroin myös, ettei lasten henkilöllisyys tule työssäni esille. Työssäni ei tule esille kenenkään yksittäisen henkilön henkilöllisyys. Olen saanut kuitenkin luvan julkaista opinnäytetyössäni tutkimusympäristön nimet.

4.2 Haastattelut

Haastattelua käytetään usein kvalitatiivisessa tutkimuksessa etenkin silloin, kun tutkimuskohteena on uusi, tuntematon alue tai on oletettavissa, että tutkimus tuottaa monitahoisia vastauksia moniin suuntiin. Haastattelumenetelmässä haastateltava on hyvin keskeisessä roolissa. Haastattelutilanteessa hänelle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti ja hänelle on vaivaton-

ta esittää tarkentavia ja selventäviä lisäkysymyksiä haastattelun aikana. Haastattelija pystyy haastattelutilanteessa sijoittamaan tuloksen laajempaan kontekstiin, eli puheen lisäksi haastattelija voi tarkkailla haastateltavan eleitä ja ilmeitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205.)

Haastattelutyypini oli teemahaastattelu. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat ovat etukäteen suunniteltuja, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Teemahaastattelu on sopiva menetelmävalinta tutkimukseen, jossa halutaan selvittää heikosti tunnettuja asioita, kuten arvostusta (Metsämuuronen 2006, 115).

Monisukupolvisen toiminnan arvostukseen liittyvät asiat olivat yksi tutkimukseni pääaiheista, joten teemahaastattelu soveltui mainiosti tähän tutkimustyöhön menetelmäksi. Ajattelin ylipäätänsä haastattelun olevan sopiva menetelmä tutkimukseeni. Tarkoitukseni oli muun muassa saada monisukupolviseen toimintaan uusia ideoita työntekijöiltä itseltään. Näiden ideoiden esille tuontiin ja itse asiassa myös niiden kehittämiseen haastateltavat saivat yksilöhaastattelun aikana oivan tilaisuuden.

Haastattelut toteutin päiväkodissa johtajan huoneessa. Teemahaastattelukysymykset olivat minulla tietokoneella käytössäni haastattelujen aikana. Nauhoitin haastattelut digitaalinauhurilla. Haastatteluja tehdessäni keskityin pääasiassa ainoastaan kuuntelemaan ja reagoimaan haastatellun vastauksiin, mutta kirjoitin myös haastattelujen aikana joitain yksittäisiä muistiinpanoja kynällä paperille ylös. Haastattelut analysoin kuuntelemalla niitä uudestaan.

Opinnäytetyötä tekemään lähtiessäni tarkoitukseni oli haastatella kaikki päiväkodissa työskentelevät vakituiset lastenhoitoon ja kasvatukseen osallistuvat työntekijät. Heitä on tässä päiväkodissa johtaja mukaan luettuna kymmenen henkilöä. Johtajan työkuvaan kuuluu myös erityislastentarhanopettajan toimet, eli hänkin osallistuu lasten kasvatus- ja hoitotehtäviin.

Haastattelujen toteuttaminen ei sujunut suunnitelmieni mukaisesti, vaan niiden toteutus viivästyi. Haastatteluiden tekeminen oli hidasta, koska kummallekin osapuolelle sopivaa aikaa oli usein haastavaa löytää. Päiväkodille sopi haastatteluajoiksi vain

lasten päiväuniaika, mutta usein heillä oli päiväuniaikaan palaverieita pidettävänä, joten haastatteluita ei ollut edes silloin käytännössä mahdollista toteuttaa. Tästä johtuen en ehtinyt haastatella kahta työntekijää.

Alkuperäisistä suunnitelmistani poiketen haastattelin kuitenkin vanhushpalvelujen puolelta palvelutalon johtajan ja päiväkeskuksen ohjaajan yhteishaastattelulla.

Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Olin valmistellut teemahaastattelukysymyksiä. Haastattelulomakkeet löytyvät liitteenä tämän työn lopusta. (Liite 1, 2 & 3.) Teemoiksi valitsin taustatietojen kysymisen lisäksi monisukupolvisen toiminnan arvostuksen, monisukupolvisen toiminnan sekä sen kehittämisen ja siihen liittyvän palautteen.

Palvelutalon työntekijöille kysymykset olivat osittain erilaisia kuin päiväkodin työntekijöille. Eroavaisuudet kysymysten asettelussa johtuvat heidän työskentelyympäristöjensä eroista. Työn kohteilla eli lapsilla ja vanhuksilla on tietenkin erilaisia tarpeita. Perustehtävä ja toiminta ovat päiväkodissa erilaisia verrattuna vanhusten palvelutaloon. Työn tavoite on kuitenkin sama kaikilla; toimia asiakkaiden tarpeiden täyttämiseksi.

Myös päiväkodin johtajalle olin valmistellut osittain erilaisia kysymyksiä verrattuna muihin haastateltaviin. Tämä johtui siitä, että uskoin johtajan tietävän päiväkodin toiminnan ja historian muita paremmin.

Hoitajille suunnatut kysymykset hieman muuttuivat haastatteluja tehdessä, koska huomasin vastauksissa tulevan ainoastaan toistoa, joten jätin joitain kysymyksiä pois ja muotoilin kysymyksiä erilaisiksi. Kysyin myös haastattellessa lisäkysymyksiä koikiessani ne tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi.

4.3 Havainnointi

Havainnoimalla saadaan selville se, toimivatko ihmiset niin kuin ovat kertoneet toimivansa. (Hirsjärvi ym. 2009, 212). Tämä on keskeistä opinnäytetyössäni, koska haas-

tatteluissa painotin haastateltavien kokemusta monisukupolvisen toiminnan arvostukseen liittyen. Ajatukseni oli, että sellaista toimintaa halutaan toteuttaa ja kehittää, jota arvostetaan. Kaikki haastatteleman henkilöt sanoivat arvostavansa ylisukupolvista toimintaa ja havainnoimalla pääsin muodostamamaan oman mielipiteeni siitä, kuinka se käytännön toteutuksessa ilmenee. Havainnointi sopii loistavasti vuorovaihtuksen tutkimiseen sekä tutkimukseen, jossa tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia (Hirsjärvi ym. 2009, 213). Havainnointi oli täten perusteltu valinta tutkimusmenetelmäksi.

Havainnointi menetelmänä sisältää eri lajeja (Hirsjärvi ym. 2009, 214). Minun tyylini oli osallistuva havainnointi. Osallistuin monisukupolvisiin tuokioihin yhtenä osallistujana. Yritin mahdollisimman vähän vaikuttaa tilanteisiin ja pyrin ainoastaan havainnoimaan. En esimerkiksi puhunut mitään ylimääraistä näissä tilanteissa, mutta tein muiden mukana jumppaliikkeet.

Havainnoin kolmena eri perjantaina pidettyä monisukupolvista toimintaa. Tämän lisäksi osallistuin yhteen ryhmäkotivierailuun palvelutalon puolella. Havainnointini oli suoraa toimintaa eli minun opinnäytetyössäni se kohdistuu suoraan osallistujiin, eli lapsiin ja vanhuksiin. Tämän tutkimusmenetelmän työskentelyn etiikkaan liittyvät asiat ovat hieman erilaisia verrattuna siihen, jos esimerkiksi tutkisin lapsista tehtyjä tilastoja. (Kallio 2010,163.) Mielestäni tässä tutkimusmenetelmässä on tärkeää, etten itse pyri vaikuttamaan tilanteisiin ja esimerkiksi ihmisten käyttäytymiseen mitenkään. Toinen tärkeä seikka on se, että kaikki tutkimukseeni osallistuvat pysyvät anonyymeina, koska minun on ollut alusta alkaen tarkoitus tehdä työni niin, etteivät osallistujien henkilöllisyydet tule työssä esille.

Tämän opinnäytetyön myötä pääsin havainnoimaan toimintaa tutkimusta varten ensimmäistä kertaa elämässäni. Mietin usein havainnoidessani, että kiinnitänköhän oikeisiin ja oleellisiin asioihin huomiota. Uskon kuitenkin onnistuneeni havainnoinnissa, koska tiedostin tämän asian. Olin valmistautunut havainnointitilanteisiin miettimällä etukäteen asioita, joihin minun tulisi kiinnittää erityisesti huomiota.

Perjantain tuokiot pidettiin niin, että kaikki osallistujat istuivat piirin muodossa palvelutalon ruokasalissa. Päiväkodin väestä muodostui oma puolikaarensa ja vanhuksista

piirin toinen puoli. Vanhukset jäivät melko kauas lapsista, koska osa ikäihmisistä istui pyörätuolissa ja hoitajat halusivat jättää kulkuväylän tilaan. Itse istuin myös piirissä tai välillä piirin takana eli piirin ulkopuolella, jotta pystyin kirjoittamaan havaintojani ylös. Ylimääräiset pöydät ja tuolit siirrettiin aina ennen toimintaa huoneen reunoille, jolloin keskelle muodostui runsaasti tilaa, johon piiri oli helppo tehdä.

Kirjoitin havainnointia ylös muistivihkooni. Merkkasin muistiin, kuinka monta osallistujaa oli mukana päiväkodin väen lisäksi, toiminnan keston ja itse toiminnan. Jos erillisiä merkitykselliseksi kokemiani kommentteja esiintyi tai jotain erilaista ja yllättävää tapahtui, kirjoitin ne myös talteen. Tuokion jälkeen kirjoitin tarkemman kuvauksen kokonaisilla lauseilla tietokoneelle. Strandellin mukaan havainnointitilanteet voivat olla joko luonnollisia vuorovaikutustilanteita tai erikseen tutkimusta varten luotuja tilanteita (Strandell 1995, 24). Minä havainnoin luonnollisia vuorovaikutustilanteita, eli havainnoin päiväkodin normaaliin arkeen kuuluvia ylisukupolvisia tuokioita.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa kerron mitä sain selville haastatteluissa sekä havainnointia tehdessäni.

5.1 Haastattelun tulokset

Kaikki haastattelemani työntekijät sanoivat arvostavansa monisukupolvista toimintaa. Muutamat työntekijät kokevat saavansa itsekin ylisukupolvisesta toiminnasta jotain positiivista lisää työhönsä. Tämä koettu lisä oli vaihtelun lisäksi muun muassa sitä, että työntekijä koki saavansa kiitoksen työstään nähdessään riemun osallistujien eleissä. Toisaalta haastatellut haluaisivat, että yhteiskunnassa arvostettaisiin nykyistä enemmän monisukupolvista työtä. Arvostuksen kohoamisen yhteiskunnassa toivottiin näkyvän myös taloudellisina lisäresursseina tällaisessa toiminnassa.

Haastatelluista kukaan ei kokenut kuormittuvansa liikaa tällä hetkellä ylisukupolvisen toiminnan johdosta. Jotkut sanoivat, että aikaisemmin, kun toimintaa oli enemmän, sen suunnittelu ja toteuttaminen alkoi tuntua raskaalta, eikä sitä silloin ollut niin mielekästä enää tehdä. Nykyiseen määrään ollaankin tyytyväisiä ja työntekijät kaipaavat tämän toiminnan kehittämisessä pääsääntöisesti vain vuorovaikutuksen syventämistä. Toivotaan, että vanhukset tulisivat lapsille tutummiksi.

Päiväkodin työntekijöiden mukaan osallistumisaktiivisuus palvelutalon asukkaiden puolesta on vaihdellut. Joihinkin perjantain tuokioihin on osallistunut vain muutama vanhus. Syitä vaihtelevaan aktiivisuuteen ei tiedetä, mutta syiksi arveltiin asukkaiden huonoa fyysistä kuntoa, kiinnostuksen puutetta ja kiirettä. Ajateltiin, ettei hoitohenkilökunnalla välttämättä ole ollut aikaa auttaa vanhuksia esimerkiksi siirtymätilanteissa.

Yleisesti ottaen toiminnan kehittämiseen suhtaudutaan positiivisesti ja innostuneesti. Uusia ideoita ollaan halukkaita kuulemaan ja kokeilemaan, mutta samalla toivotaan, ettei niiden toteuttaminen vaatisi suurta lisäpanostusta työntekijöiltä. Yhteistyöhön palvelutalon kanssa ollaan pääosin tyytyväisiä, mutta sen toivottaisiin kuitenkin kehittyvän tiiviimmäksi. Eräät haastatellut toivoisivat, että palvelutalo osallistuisi hieman

nykyistä enemmän yhteiseen toimintaan. Etenkin haluttiin, että palvelutalon työntekijät mahdollistaisivat kaikille halukkaille vanhuksille monisukupolvisiin tuokioihin osallistumisen. Toiveena oli myös, että palvelutalon työntekijät keräisivät vanhusten toiveita ja ideoita monisukupolviseen toimintaan liittyen ja työntekijät voisivat yhdessä miettiä näiden toteuttamista ja myös toteuttaa ne yhteistyönä. Päiväkodin työntekijät kokevat olevansa tällä hetkellä päävastuussa kaikesta toteutuneesta monisukupolvisesta toiminnasta tässä toimintaympäristössä ja tähän haluttaisiin muutosta.

Palautetta monisukupolvisesta toiminnasta ei haeta kovin aktiivisesti, mutta päiväkodin työntekijät ovat saaneet monisukupolvisesta toiminnasta lasten perheiltä ainoastaan positiivista palautetta. Koetaan, että perheet arvostavat sitä, mutta perheiden kesken arvostuksessa on hieman eroja. Jotkut kokevat sen vain positiivisena lisänä, kun taas joillekin perheille se on ollut pääsyy siihen, että lapsi on juuri kyseisessä päiväkodissa.

5.2 Havainnoinnin tulokset

Mielestäni huomion arvoista näissä tuokioissa olivat osallistujamäärät, toiminnan sisältö ja vuorovaikutuksen vähyys. Kahdella ensimmäisellä kerralla vanhuksia osallistui kulloiseenkin kertaan aina noin kymmenen henkilöä, mutta kolmannella kerralla aktiivisia osallistujia oli noin kolme. Eräät vanhukset söivät vielä aamupalaansa tuokion aikana salissa ja he eivät näyttäneet seuraavan toimintaa, joten heidän en ajattellut osallistuneen näihin tuokioihin.

Yhdessä havainnoimassani tuokiossa eräs vanhus söi aamiaistaan lähellä piiriä selkä piiriin päin. Syötyään aamiaisensa loppuun, kävin kysymässä häneltä, että haluaisiko hän, että kääntäisin hänen pyörätuolinsa, jotta hän näkisi tuokiota. Sain häneltä kielteisen vastauksen, joten en siirtänyt häntä. Hetken päästä yksi tuokion pitäjistä kysyi tältä vanhukselta samaa asiaa. Mielestäni hän ei oikein saanut vastausta, mutta käänsi kuitenkin pyörätuolin piiriin päin. Tämä vanhus näytti ilmeistä päätellen pitävän näkemästään ja oli luultavasti tyytyväinen, että hänet käännettiin piiriin päin.

Viimeisen havainnoimani tuokion jälkeen juttelin kahden vanhuksen kanssa. Näin yhden vanhuksen katsovan kirjoittamistani, joten päätin kertoa hänelle syyn kirjoittamiseen. Jutellessa hän sanoi, että oli vasta muuttanut taloon, eikä ollut vielä moniin tuokioihin ehtinyt osallistua, mutta sanoi osallistuvansa näihin tuokioihin mielellään.

Toinen vieressäni ollut sanoi kesken lasten soittoesityksen minulle, että ”Eikös meillä olekin mukavaa?”. Vastasin hänelle myöntävästi ja jatkoimme esityksen seuraamista. Tuokion jälkeen kerroin hänellekin, mitä teen palvelutalossa. Hän kertoi osallistuvansa siskonsa innoittamana aina kaikkeen toimintaan, jossa lapset ovat mukana. Hänen siskonsa on kuulemma lastentarhanopettaja ja innostaa siis tätä vanhusta osallistumaan kaikkeen tällaiseen toimintaan. Keskustellessani tämän vanhuksen kanssa minulle tuli tunne, että hän oli muistisairas, joten en kysellyt sen enempää hänen osallistumisistaan palvelutalon järjestämään monisukupolvisen toimintaan. Hänestä välittyi vaikutelma, että hän osallistuu mielellään järjestettyihin aktiviteetteihin ja kokee ne mukavina ja antoisina tilanteina. Tämä vanhus sanoi vielä, että häneltä on jo mennyt osallistumisen aika ohi, joten pelkkä lasten toimien seuraaminen riittää hänelle toiminnaksi. Mielestäni tämä kommentti kuvaa hyvin lähes kaikkia näihin tuokioihin osallistuvien vanhusten osallistumisen tasoa; heille vaikuttaa riittävän lasten touhujen seuraaminen.

Vanhusten osallistujamäärä oli viimeisellä perjantain havainnointikerralla aikaisempia kertoja selvästi pienempi. Mietin syitä tähän. Aikaisemmilla kerroilla olen nähnyt opiskelijan tuovan vanhuksia tuokioon. Viimeisellä kerralla en häntä nähnyt. Mietin, että voiko asia olla niin, ettei vanhuksia ehditä tuoda tuokiolle, jos opiskelijoita ei ole apuna.

Tuokiot koostuivat pääasiassa lauluista ja laululeikeistä. Yleensä näitä laululeikkejä oli harjoiteltu päiväkotiryhmissä etukäteen, joten ne olivat ainakin osalle lapsista tuttuja. Kaikki tuokiot sisälsivät myös vanhempia lastenlauluja, joita vanhustenkin oletettiin tunnevan. Liikkeitä lauluissa oli yleisesti ottaen melko vähän. Joissain lauluissa vain osa lapsista esitti laululeikin toisten seuratessa. Joissain lauluissa kaikkien oli tarkoitus osallistua liikkeisiin. Harva vanhus osallistui kuitenkaan niihin.

Ystävänpäivän lähelle sijoittuneessa tuokiossa lapset laitoivat tuokion alussa lankaan ripustetut sydämet vanhusten kauloihin ja tässä tuokiossa tarkoituksena oli, että vanhuksset ja lapset tanssisivat yhdessä musiikin soidessa taustalla. Vanhuksset olivat fyysisesti niin heikossa kunnossa, etteivät he seisten pystyneet tanssimaan ja lapset ujostelivat vanhuksia, joten tanssi ja sen yhteyteen muodostuva vuorovaikutus jäi vähäiseksi.

Monella tuokioihin osallistuneella ikäihmisellä oli suuria fyysisiä rajoituksia toimintakyvyssään esimerkiksi halvaantumisten myötä, joten he eivät yksinkertaisesti pystyneet suorittamaan moniakaan liikkeistä, jotka kaikkien oli tarkoitus tehdä. Lauluihin vanhuksset eivät osallistuneet oikeastaan milloinkaan.

Viimeisellä kerralla oli tuokiossa useita eri menetelmiä käytössä. Laululeikkien lisäksi oli astronauttijumppaa, joka oli muihin laululeikkeihin verrattuna liikunnallisempi. Tämän lisäksi osa lapsista soitti eri soittimia ja osa tanssitti huiveja yhden laulun ohessa. Tällä kerralla oli siis useita menetelmiä käytössä, mutta edellisillä kerroilla on käytetty pääosin vain laulua ja lauluihin sopivia laululeikkejä.

Havainnoimissani tuokioissa oli hyvin vähän suoraa vuorovaikutusta lasten ja vanhusten välillä. Oikeastaan yhdessäkään tuokiossa toiminnan tavoitteena ei ollut se, että lapset ja vanhuksset keskustelisivat suoraan toisilleen. Toisaalta myöskään työntekijät eivät keskustelleet kovin usein suoraan vanhuksille. Tuokiota pitävät työntekijät kysyivät muutamia kysymyksiä sekä lapsilta että vanhuksilta, mutta nämä tilanteet olivat lyhyitä, eikä luonnollista vuorovaikutusta keskustelun myötä syntynyt.

Ilmeistä ja muista eleistä sekä puheista päätellen ikäihmiset kuitenkin pitivät näistä perjantain lauluhetkistä. Havainnoijana minulle välittyi vaikutelma, että tuokiot ovat vanhuksille merkityksellisiä, vaikka vain muutamat vanhuksista olivatkin aktiivisia toimijoita havainnoimissani tuokioissa. Havaintojeni mukaan lapsille nämä tuokiot ovat nimenomaan aktiivista toimintaa, joilla on merkitystä vain kyseisenä tapahtumahetkenä. Havaintojeni perusteella työntekijöille monisukupolvisten tuokioiden suunnittelu ja ohjaus vaikuttaa olevan työtehtävä muiden työtehtävien joukossa.

6 MONISUKUPOLVISEN TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Opinnäytetyöni tarkoitus on monisukupolvisen toiminnan kehittäminen tässä tietyssä päiväkodissa. Haluan keskittyä kehittämistyössäni monisukupolvisen toiminnan sisältämän vuorovaikutuksen tukemiseen ja sen kehittämiseen entistä laadukkaammaksi sekä kaikkien osallistujien osallisuuden tunteen kasvattamiseen. En siis niinkään lähde ideoimaan täysin uudenlaista toimintaa, vaan annan ajatuksia nykyisen toiminnan kehittämiseen. Toki esittelen muutaman uuden menetelmän vaihtoehdoksi tai uudeksi lisäksi päiväkodin monisukupolviseen toimintaan.

Haastattelujen pohjalta monisukupolvisessa toiminnassa keskeisimmiksi haasteiksi nousi resurssien vähyys, vanhusten kunnon heikkeneminen, sekä esimerkiksi sairaus-epidemioiden. Havainnoissa huomasin, että tilat asettavat omat rajoituksensa, osallistujamäärä vaikuttaa todella paljon tuokion laadukkuuteen ja, että tuokioissa on liian vähän vuorovaikutusta osallistujien kesken.

6.1 Tavoitteet, mittarit ja arviointi monisukupolvisessa työssä

Haastatteluissa selvisi, että monisukupolvisella toiminnalla ei ole ainakaan selkeitä tavoitteita, eivätkä tavoitteet ole yhteneväisiä kaikkien työntekijöiden kesken. Mielestäni tälle toiminnalle olisi hyvä määrittää selkeät tavoitteet, johon toiminnan avulla tähdittäisiin. Uskon selkeiden tavoitteiden selkeyttävän myös toimintaa. Jokainen haastattelemani työntekijä koki monisukupolvisen toiminnan arvokkaaksi ja lapsille merkitykselliseksi. Näen erittäin tärkeänä sen, että jokainen henkilökunnan jäsen aidosti arvostaa päiväkodissa toteutettavaa monisukupolvista toimintaa ja haluaa olla sitä toteuttamassa ja kehittämässäkin. Tämän vuoksi johdon tulisi muistaa säännöllisesti henkilökuntaa tästä arvokkaasta työstä, jota he toteuttavat. Johdon tulee huolehtia siitä, että työntekijät saavat riittävästi aikaa ylisukupolvisen toiminnan suunnitteluun sekä valmiuksia, esimerkiksi koulutuksien muodossa, toiminnan toteuttamiseen.

Monisukupolviseen toimintaan suunnitellaan nimettäväksi yhtä vastuuhenkilöä päiväkodin henkilöstöstä. Mielestäni se on hyvä idea. Luultavammin se selkeyttää toimintaa ja ainakin sen myötä päiväkotiin saadaan yksi nimetty yhteyshenkilö tämän toi-

minnan tiimoilta. Mielestäni tästä lisätehtävästä ja -vastuusta tulee jossain muodossa palkita kyseinen työntekijä.

Muutenkin toiminnan kehittämisestä ja aktiivisesta työskentelystä ylisukupolvisen toiminnan saralla olisi hyvä muistaa ja palkita työntekijöitä. Uskon palkitsemisen motivoivan henkilöstöä tulevaisuudessakin hyviin suorituksiin. On myös tärkeää, että työntekijälle tulee työyhteisön ja etenkin johdon puolesta tunne, että hänen työpanostaan arvostetaan. Tämän vuoksi arjessa on tärkeää kehua, kiittää ja kannustaa työkavereitaan.

Tavoitteiden lisäksi toiminnan seuraamiseen olisi hyvä kehittää mittarit, joilla pystytään arvioimaan toteutettua toimintaa. Tavoitteiksi kannattaa asettaa eritasoisia tavoitteita. Esimerkiksi tavoitteena voi olla, että monisukupolvista toimintaa on säännöllisesti viikoittain ja kevään 2015 aikana kokeillaan vähintään yhtä uutta monisukupolvista toimintamuotoa. On hyvä miettiä myös suurempia tavoitteita tähän toimintaan. Yksi sellainen voisi olla lasten suvaitsevuuden lisääminen. Tällaisten tavoitteiden mittaaminen on haastavampaa. Ensimmäisenä esittämieni tavoitteiden mittaaminen on sen sijaan helpompaa. Kun kaikki toiminta dokumentoidaan, on helppo tarkistaa toimikauden päättyessä tavoitteisiin pääsy. Näissä tavoitteissa vain tarkistetaan onko toimintaa ollut viikoittain ja onko uutta toimintamuotoa kokeiltu. Suvaitsevaisuuden lisääntymistä voisi esimerkiksi mitata kyselemällä asiasta lasten vanhemmilta tai henkilökunta voi havainnoimalla lapsia selvittää asiaa.

Tutkimusympäristössäni monisukupolvista toimintaa ei ole oikeastaan arvioitu aikaisemmin. Mielestäni sen arvioiminen on tarpeellista, jotta sitä voidaan kehittää tarvetta entistä paremmin vastaavammaksi ja laadukkaammaksi. Vuosittaisessa vanhemmille suunnatussa asiakaskyselyssä olisi hyvä olla selkeästi ainakin muutama kysymys ylisukupolviseen toimintaan liittyen. Siinä voitaisiin esimerkiksi kysyä, että tietävätkö vanhemmat lapsen osallistuvan päiväkotiarjessaan säännölliseen ylisukupolvisen toimintaan. Voitaisiin kysyä vanhempien ja lasten suhtautumisesta ja arvostuksesta tällaista toimintaa kohtaan. Olisi hyvä kysyä kokevatko vanhemmat tarvetta toiminnan kehittämiselle ja olisiko heillä toiveita ja ideoita tähän toimintaan. Toiveiden kartoittaminenkaan ei vielä riitä, vaan on todella tärkeää, että tieto muuttuu myös

konkretiaksi. Niinpä lopullinen vastuu monisukupolvisen toiminnan kehittämisessä jääkin työntekijöille. Viime kädessä he vastaavat siitä, mitä todellisuudessa tapahtuu.

6.2 Yhteistyö, dokumentointi ja media monisukupolvisessa toiminnassa

Yhteistyökumppaneihin pitää panostaa nykyistä enemmän. Monista tahoista, kuten järjestöistä, kouluista ja eri hankkeista voi olla yllättävän paljon hyötyä. Koulut, joissa opiskellaan sosiaali-, terveys-, kasvatus- tai ohjaamisalaa, voivat olla hyviä yhteistyökumppaneita pidempiaikaiseenkin toimintaan. Opiskeluihin saattaa sisältyä tapahtuman järjestämistä tai säännöllisen ryhmätoiminnan ohjaamista. Tulevaisuudessakin tällaisia opintotehtäviä kannattaa ottaa opiskelijoita päiväkotiin toteuttamaan. Niistä hyötyvät opiskelijoiden lisäksi päiväkotikin, koska tällöin saadaan jalkautettua uusimmat tiedot, taidot ja ideat heti käytäntöön.

Yhteistyökumppaneita mietittäessä on keskeistä muistaa lasten perheiden lisäksi myös palvelutalon asukkaiden omaiset. Heissä voi olla halukkuutta osallistua toimintaan ja heistä voi olla apuakin toiminnan toteutuksessa. Palvelutalon asukkaista suurimmalla osalla on voimakkaasti heikentynyt toimintakyky, joten omaiset voivat esimerkiksi auttaa läheistään siirtymisissä, jolloin asukas pääsee osallistumaan tuokioihin varmemmin. Ylipäätään on tärkeää osata mainostaa tätä arvokasta ja edistykselistä, säännöllisesti tapahtuvaa ylisukupolvista toimintaa sekä päiväkodin että palvelutalon puolella. Pitää laittaa mainoslappuja seiniin ja henkilökunnan puheissa pitää tulla useammin esille tämä hieno toiminta!

Dokumentointi on erittäin tärkeä asia, johon mielestäni tulee panostaa nykyistä enemmän. Päiväkodissa on tehty monisukupolvisesta toiminnasta kansiota, jota ei kuitenkaan ole aktiivisesti päivitetty, eikä se ole henkilökunnan kesken käytössä, eivätkä kaikki henkilökunnan jäsenet siitä edes välttämättä tiedäkään. Ehdotukseni on, että ylisukupolvista toimintaa aletaan tästä alkaen dokumentoimaan tarkasti. Kaikes-ta toteutuneesta toiminnasta olisi hyödyllistä kirjoittaa napakka kuvaus, jossa kerrotaan tuokion osallistujamäärä sekä arvioidaan toiminta. Työntekijän arvion lisäksi mahdollisuuksien mukaan arviointiosuudessa olisi hyvä dokumentoida myös osallistujien mielipiteitä. Raportista olisi hyvä ilmetä toteuttajat ja toteutuspäivämäärä. Ole-

massa oleva kansio on paperinen. Mielestäni se voi jatkossakin olla paperinen, jos työntekijät sen niin haluavat. Jos se olisi digitaalisessa muodossa, se olisi helpommin kaikkien saatavilla ja sen päivittäminen ja esimerkiksi kuvien lisääminen siihen olisi helpompaa. Digitaalinen versio olisi myös ekologisempi vaihtoehto.

Mielestäni ylisukupolvista entistä laadukkaampaa toimintaa tulee sitä enemmän, mitä enemmän sitä arvostetaan ja näin ollen siihen panostetaan enemmän. Tämän vuoksi media pitäisi saada kiinnostumaan tästä aiheesta. Toimijoiden tulee ilmoittaa tulevista tapahtumista medialle ja toisaalta tuottaa itse materiaalia eri medioiden käytettäväksi toimistaan. Mediahuomionkin saamiseksi ylisukupolvisella toiminnalla tulisi olla mittareita, joilla sen vaikuttavuudesta saataisiin näyttöä kansalaisille ja voihan se innostaa uusia toimijoitakin mukaan.

6.3 Osallisuuden tukeminen ylisukupolvisessa toiminnassa

Osallisuuden tunne on keskeinen asia, jota toimintaan osallistuvien haluttaisiin voivan kokea. Voi olla haastavaa ymmärtää, mitä osallisuudella tarkoitetaan. Minulle se tarkoittaa sitä, että yksilö osallistuu vapaaehtoisesti johonkin toimintaan haluamallaan tavallaan. Toimiessaan hän tuntee olevansa toimintayhteisön jäsen. Toiminta on osallistujasta mielekästä ja antoisaa. Korostan vapaaehtoisuutta osallisuuden tunteen muodostumisessa.

Etenkin vanhoilla ihmisillä, jotka alkavat menettää elämänhallinnan tunnettaan, oman tahdon mukaisesti osallistuminen lisää sitä. (Salminen, Suutama & Ruoppila 1990,113.) Ihmiselle on tärkeää, että hän tuntee voivansa vaikuttaa elinympäristönsä asioihin. Mietin, että onko palvelutalossa toiminnassa asukasyhdistystä tai muuta vaikuttamiskanavaa palvelutalon asioihin? Jos ei, olisiko sellainen tarpeellista perustaa?

Osallisuutta on määritelty monin eri tavoin. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry:n Osallisuus-sivustolla nähdään osallisuus syrjäytymisen vastavoimana. Se tarkoittaa omakohtaisesta sitoutumisesta kumpuavaa vaikuttamista asioihin ja vastuun ottamista seurauksista. Tälläkin sivustolla osallisuuden nähdään liittyvän yhteisöön ja

yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen. Osallisuuden tunne voi syntyä esimerkiksi harrastusten, työn, kansalaisjärjestötoiminnan tai muun vaikuttamisen myötä. (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2015.)

Sosiaalinen osallisuus (social inclusion) on nykyisin eurooppalaisen sosiaalipolitiikan yksi keskeinen käsite. Tässäkin korostetaan aktiivista osallisuutta syrjäytymisen vastavoimana. Tähän käsitteeseen sisältyy yhteydenpito perheeseen, sosiaaliset ja antoisat kontaktit, tunne kansalaisuudesta ja tähän liittyvistä vaikuttamismahdollisuuksista. (Haverinen 2008, 232.) Kuinka hyvin nämä osa-alueet toteutuvat nykyisessä monisukupolvisessa toiminnassa tutkimusympäristössäni?

Opinnäytetyöni toimintaympäristössä osallisuutta voidaan tukea monin tavoin. Näen, että tässä ympäristössä osallistujien eli lasten ja vanhusten osallisuuden tunteen aikaansaaminen vaatii tukemista, jota henkilökunnan tulisi tehdä määrätietoisesti. Osallisuutta pitäisi miettiä etenkin toimintaa suunniteltaessa. Ideoita ja toiveita toimintaan tulee kysyä osallistujilta. Aivan pienimmiltä lapsilta tämä on tietenkin haastavaa ja ehkä jopa turhaa, mutta heidänkin leikkejään ja toimijaan kannattaa seurata tarkkaavaisena. Kenties sieltä löytyisi jopa nuorimmille mieluisia ideoita monisukupolviin tuokioihin.

Hienosti päiväkodin työntekijät ottavat jo nykyisin toimintaa suunnitellessa lasten iän ja kehitystason huomioon. He ymmärtävät, että tuokioiden tulee olla lasten mielestä kiinnostavia, jotta he jaksavat keskittyä. Leikkien ja laulujen mallina toimiminen saa lapset hienosti keskittymään ja pysymään rauhallisina. Tuokiot ovat kestoaltaan sopivan mittaisia, eli korkeintaan noin puolen tunnin mittaisia sessioita. Usein perjantain tuokiot ovat laulu- ja laululeikkituokioita. Tässä tuokiossa saisi käyttää mitä tahansa menetelmää. Ideoita voisi saada erilaisista koulutuksista, mutta toisaalta jo nettiä selailemalla voi löytää uusia käyttökelpoisia tuokioideoita. Kannatan sitä, että henkilökunta pääsisi työajallaan kouluttautumaan itselleen mielekkäältä tuntuviin koulutuksiin ainakin silloin tällöin. Jo uusien ihmisten tapaaminen tuo uusia ideoita ja oivalluksia, jotka voivat kehittää monisukupolvista toimintaa entistä laadukkaammaksi.

Lasten rajoitteiden ja tarpeiden huomioimisen lisäksi on tärkeää huomioida myös vanhusten tarpeet ja rajoitteet ylisukupolvista toimintaa toteuttaessa. Tämän onnis-

tumiseksi yhteistyötä päiväkodin työntekijöiden ja ainakin päiväkeskuksen ohjaajan kanssa tulisi parantaa. Heillä olisi hyvä olla säännöllisesti esimerkiksi kerran kuukaudessa suunnittelupalaveri, jossa päiväkodin työntekijä kertoisi tulevan kuukauden ylisukupolvisen toiminnan ohjelman. Yhdessä voitaisiin jalostaa ideat entistä paremmin kaikille sopiviksi. Palvelutalon henkilökunnan on hyödyllistä tietää etukäteen milaista toimintaa on tulossa, jotta he voivat tuoda tuokioon osallistumaan juuri ne henkilöt, jotka luultavammin tuokioista nauttivat.

Lisätyöntekijän palkkaamista olisi hyvä pohtia. Koska palvelutalolla ja päiväkodilla on sama omistaja, voisiko yksi työntekijä toimia sekä vanhusten että lasten kanssa? Tämän uuden työntekijän toimenkuva voisi olla yksinomaan vanhusten viriketoiminnan ja ylisukupolvisen toiminnan kehittäminen.

6.4 Ideoita muualla toteutetusta monisukupolvisesta toiminnasta

Suomessa ylisukupolvista toimintaa on tehty jo monenlaisissa erilaisissa ympäristöissä erilaisin menetelmin. Tyypillisin toimintamuoto on ehkäpä kertaluontoinen tapahtuma tai tempaus. Opiskelijat esimerkiksi jalkautuvat vanhusten hoitolaitoksiin ulkoittamaan ikäihmisiä tai vanhusten palvelukeskuksessa pidetään ylisukupolviset ke-säjuhlat tai muotinäytös. On toki pitkäkestoisempaaakin, säännöllisesti toteutettua monisukupolvista toimintaa. Tästä esimerkkinä mainitsen Kulttuurirahaston rahoittamat ja Suomen Punaisen Ristin ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton ylläpitämät monisukupolviset leikkikerhot (Savon Sanomat 2014). Joillakin paikkakunnilla nuorempi väestö opettaa iäkkäämmille tietokoneiden käyttöä. Kaikenlaista yhteistoimintaa on täten jo olemassa.

6.5 Yleistä monisukupolvisen toiminnan toteuttamisesta

Vuorovaikutuksen vähyys ja pinnallisuus on mielestäni tutkimusympäristöni monisukupolvisen toiminnan keskeisin kehittämiskohde. Vanhukset istuivat monisukupolvisissa tuokioissa usein kaukana lapsista. Paikkavalinnat vaikuttavat kommunikaation syntymiseen, joten paikkavalintoja pitäisi pohtia perusteellisemmin. Voisiko vanhukset tuoda lähemmäs lapsia tai voisiko ainakin osan tuokiosta lapset olla vanhusten lähellä ja vierellä? Jossakin tuokiossa näin tehtiin, jolloin havainnoin, että lapset ujos-

telivat vanhuksia, mutta vanhukset olivat innoissaan. He halusivat kätellä ja silitellä lapsia. Mielestäni tällaista toimintaa olisi hyvä järjestää useammin, jotta lapsetkin rohkaistuvat oikeasti kohtaamaan vanhoja ihmisiä.

Itse toimintaa suunnitellessa olisi hyvä miettiä vuorovaikutusta. Toiminnan tulisi olla enemmän sellaista, jossa lapset ja vanhukset ottaisivat kontaktia toisiinsa, eivätkä päiväkodin työntekijät vain ohjaisi tuokiota läpi. Osallistujat voisivat joko keskustella keskenään tai kontakti voi syntyä fyysisen kosketuksen myötä. Onko kaikissa perjantain tuokioissa aina oltava koko toiminnan ajan kaikki päiväkodin lapset mukana? Voisiko joskus olla niin, että tuokion alkuvaiheessa kaikki olisivat läsnä, mutta esimerkiksi loppuosaan jäisikin vain esikoululaiset? Voisivatko he vaikkapa pelata vanhusten kanssa hetken jotakin peliä, kuten herne pussin heittoa tai rikkinäistä puhelinlankaa? Uskon, että näin saataisiin mahdollistettua todellisia vuorovaikutustilanteita.

Yhdessä haastattelussa keskustelimme siitä, että päiväkodin henkilökunta haluaisi tietää vanhusten nimiä, jotta heitä olisi luontevampaa kutsua omalla etunimellä. Voita isiinko tuokiossa askarrella nimikyltit, joita pidettäisiin jatkossa aina tuokioissa esillä?

Mielestäni monisukupolvisuutta voisi käsitellä useimminkin läpileikkaavana teemana laajasti eri menetelmiä käyttäen. Esiopetukseen monisukupolvista toimintaa saa sisällytettyä helposti. Vanhan ajan liikunnallisten leikkien myötä saa liikuntaa, mutta samalla kasvaa oman kulttuurinsa historian tuntemus ja voi oppia esimerkiksi riimitte lyä ja laajentaa sanavarastoa. Esikoulua käyville lapsille voi antaa kotitehtäviä, jotka liittyvät tähän teemaan. Heidän tehtävänään voi olla, että he pyytävät jotain tuttua ikääntynyttä kertomaan kaskun, lorun tai arvoituksen, jotka sitten päiväkodissa kerrotaan muulle ryhmälle.

Haluaisin, että perheet ja suku laajemminkin olisivat aktiivisemmin mukana monisukupolvisessa toiminnassa. Voisiko joku perhe ottaa ”isovanhemmakseen” jonkun palvelutalon asukkaan, jonka kanssa he säännöllisesti olisivat yhteydessä vapaa ajallaan? Perhe voisi käydä esimerkiksi vanhuksen luona kylässä tai ulkoilla hänen kanssaan.

Jos lapset ja vanhukset laitetaan toimimaan yhdessä, tulee osallistujamäärä harkita tarkkaan. Pienemmissä ryhmissä keskittyminen on helpompaa ja kaikki pääsevät oikeasti toimimaan. Jos tietyt ihmiset toimivat yhdessä useamman kerran tai säännöllisesti, he tutustuvat toisiinsa paremmin ja vuorovaikutuksellisuus syvenee aivan uudelle tasolle. Tällaista pidempiaikaista yhteistoimintaa voisi olla yhteisen nukkekodin rakentaminen esimerkiksi vanhusten oleskelutilaan.

Mielestäni lapsille olisi järkevää pitää jonkinlainen purkuhetki ylisukupolvisten tuokioiden jälkeen. Siinä lapset saisivat kertoa mielteitään ja kysyä mieleen tulleita kysymyksiä. Purkuhetket ovat oivallisia palautteenkeruutilanteita. Palautteen antamisen myötä lapsi oppii ilmaisemaan omia mielipiteitään ja myös perustelemaan niitä. Palautetta kannattaa kysyä lapsilta erilaisin tavoin. Lapset voivat arvioida toimintaa esimerkiksi sormiaan näyttämällä, jolloin kymmenen sormeaa tarkoittaa täydellistä tuokiota ja yksi sormi aivan surkeaa tuokiota. Janamenetelmä on eräs palautteenkeruumalli. Siinä viivan toinen pää tarkoittaa erinomaista ja toinen pää erittäin huonoa. Lapset asettuvat janalle siihen kohtaan, mikä kuvaa heidän mielipidettään asiasta. Vanhukillekin purkuhetki olisi hyödyllinen. Monet hyödyt ovat samoja lapsille ja vanhuksille.

Purkutilanteen lisäksi ylisukupolvisten tuokioiden jälkeen olisi hyvä järjestää vanhuk- sille muisteluhetki. Se auttaa heitä luomaan gerotranssendenssiä. Gerotranssendenssi tarkoittaa näkökulmaa ikääntyvien uudenlaiseen todellisuuskäsitykseen. Siinä ikääntyvän tehtävä on määritellä uudelleen paikkaa, aikaa, elämää, kuolemaa ja itseään. Siinä elämä hahmotetaan kokonaisuutena, jossa menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ovat samanaikaisesti läsnä. Gerotranssendenssin muodostuminen johtaa ihmisen mielenrauhaan, viisauteen ja tyytyväisyyteen. (Hakonen 2008, 45.)

Mielestäni eri menetelmiä voisi käyttää runsaammin. Esimerkiksi erilaisia jumppia, kuten mielikuvajumppaa kannattaisi kokeilla. Sellaiseen toimintaan voisivat osallistua myös vanhukset, kunhan liikkeissä huomioitaisiin osallistujien mahdollisia fyysisiä rajoituksia. Liikkeiden suorittamisen vuoksi olisi hyvä, että tuokioissa olisi mukana myös palvelutalosta hoitaja auttamassa ikäihmisiä tarvittaessa. Tällaiselle erityisryhmälle toimintaa ohjatessa on tärkeää, että sanallisen ohjeistuksen lisäksi liikkeen näyttää myös tekemällä. Sanallisen ohjeistuksen tulee olla selkeää, ytimekästä sekä riittävän kuuluvalla äänellä kerrottua. Ohjeistusta kannattaa tietenkin toistaa ja tar-

kentaa, jos tuntuu, ettei sitä ensimmäisellä kerralla vielä ymmärretty täysin. Samaa liikettä kannattaa tehdä jonkin aikaa, jotta kaikki ehtivät liikkeeseen mukaan. On hyvä muistuttaa, että jokainen osallistuu omien voimien puitteissa, mutta osallistuminen on suotavaa. Suora katsekontakti auttaa ihmisiä ymmärtämään, että ohjeistus on heillekin tarkoitettu. Selkeyttävien kuvien käyttöä tulisi miettiä. Kannustavaa on, että kaikki aikuiset näyttävät mallia esimerkiksi jumpissa ja osallistuvat niihin itse, jolloin vanhuksetkin rohkaistuvat toimimaan. He eivät välttämättä ole kuulleet ohjeistusta, eivätkä rohkene osallistumaan epävarmoina, koska eivät tiedä kuuluuko heidän osallistua.

Lapset voisivat myös itse musisoida useammin. Vanhojen ihmisten kuulo on usein alentunut, joten he eivät välttämättä kuule cd-soittimesta tulevaa ääntä. Tämä kannattaa ottaa huomioon tuokioita suunnitellessa.

Vanhetessa päivittäisistä toimista selviytyminen alkaa heikentyä. Tämän vuoksi on keskeistä optimoida jäljellä olevat voimavarat ja kompensoida puutteet voimavaroilla. Voimavarat voidaan jakaa neljään ryhmään. Näitä ovat sosiokulttuuriset voimavarat, kollektiiviset ja ryhmätason voimavarat, psyykkiset ja henkiset voimavarat sekä ympäristöön liittyvät voimavarat. (Koskinen 2004.) Ympäristö voi olla täten joko toimintakykyä tukeva tai huonontava. (Blomqvist & Hovila 2005, 17-18.) Sen vuoksi siihen tulee panostaa. Ympäristön tulee olla esteetön, selkeä ja toimintaan motivoiva ja orientoiva.

Ikäihmisten osallistujamäärä vaihteli tuokioittain. Joihinkin havainnoimiini tuokioihin osallistui vain muutama vanhus. Syitä vaihtelevaan osallistujamäärään miettiessäni ajattelin, että eivätkö hoitajat ehdi vanhuksia tuomaan tuokioihin, vai eivätkö he kenties vain viitsi tuoda heitä tuokioille. Mielestäni kaikkien palvelutalon työntekijöiden tulisi arvostaa näitä perjantain tuokioita niin paljon, että he tekisivät kaikkensa, jotta kaikki halukkaat pääsisivät osallistumaan näihin yhteisiin hetkiin, joiden suunnitteluun ja toteutukseen päiväkodin työntekijät oikeasti panostavat.

Itse muistisairaiden kanssa työskennelleenä tiedän, ettei vanhuksia välttämättä ole helppoa saada pois huoneestaan osallistumaan erilaiseen toimintaan. Heillä voi olla pelkotiloja ja he voivat kokea olonsa turvattomaksi ollessaan vieraassa tilassa. Kuitenkin tutun hoitajan kannustava puhe ja auttaminen siirtymisissä voi saada vanhuk-

sen innostumaan tuokioon lähtemisestä. Mielestäni ainakin yksi hoitaja voisi olla seuraamassa tuokiota ja auttamassa tarvittaessa vanhuksia tuokion aikana.

Siirtymisissä kannattaisi hyödyntää myös omaisia ja vapaaehtoisia. Luultavasti ainakin joillakin asukkailla on omaisia, jotka voisivat tulla vierailemaan tuokion ajaksi ja näin auttaa samalla omaistaan aamutoimissa ja siirtymisissä. Vapaaehtoisten hyödyntämistä tulisi pohtia. Onko palvelutalolla säännöllisesti toimivia vapaaehtoisia? Jos on, voisivatko he auttaa siirtymisissä? Jos taas ei ole, kannattaisiko heitä etsiä toimintaan mukaan vapaaehtoisiksi? Eräät järjestöt välittävät vapaaehtoisia, joihinkin koulutuksiin voi sisällyttää tällaista toimintaa kerryttämään opintopisteitä ja toisaalta jotkut yksityiset henkilöt, ehkä eläkeläiset tai työttömänä olevat, voisivat haluta auttaa.

Kaikista tärkein asia monisukupolvisen toiminnan kehittämisessä on mielestäni se, että johto vastuuttaa työntekijät kehittämään sitä. Työntekijöille tulee korostaa, että menetelmä saa olla uusi ja erilainen ja, että uusia hieman hullultakin vaikuttavia ideoita saa kokeilla, jotta uutta saadaan luotua. Vain käytännössä kokeilemisen kautta voidaan kehittyä.

6.6 Ilmaisu ja kädentaidot menetelmänä ylisukupolvisessa toiminnassa

Vanhat ihmiset voisivat kertoa ja opettaa nuoremmille leikkejä, joita he itse ovat lapsina leikkineet. Voivathan lapsetkin opettaa tai ainakin näyttää omia leikkejään senioreille. Varsinkin huonokuntoisille senioreille tuntuu riittävän pelkkä lasten touhujen seuraaminen. Tämän vuoksi eräs uusi hyvin pienillä lisäresursseilla toteutettava monisukupolvinen toiminto voisi olla se, että palvelutalon asukkaat tulisivat lasten ulkoiluhetkien aikaan päiväkodin pihalle lasten kanssa ulkoilemaan. Ainakin kesäaikaan uskon tämän aktiviteetin toteuttamisen olevan täysin realistista.

Vanhusten olisi hyvä myös kertoa lapsille millaista elämä oli heidän nuoruudessaan. Tällainen tarinankerronta tulee hyvin valmistella. Ensinnäkin on tärkeää, että kertojana on henkilö, joka oikeasti haluaa kertoa tarinaansa lapsille. Kerrottava tarina tai kerrottavat jutut olisi hyvä miettiä valmiiksi edes pääpiirteissään, jotta kertominen su-

juisi jouhevasti. Työntekijöiden on hyvä miettiä, ketkä lapsista osallistuvat tähän tuokioon. Tarinankerronta voi olla helpompaa toteuttaa pienemmissä lapsiryhmissä, esimerkiksi viisi lasta voi olla sopiva kuuntelijamäärä. Hetkeen kannattaa valita lapset, joita tämä toiminto kiinnostaa ja, jotka pystyvät keskittymään ja kuuntelemaan. Lapsille voi antaa tarinankerronnan ajaksi jotain oheistoimintamahdollisuuksia, kuten piirustusvälineet käytettäväksi. Tarinankerronnan kesto on hyvä määrittää ennen itse hetkeä. 30 minuuttia pidempään alle kouluikäiset lapset harvoin jaksavat keskittyä. Toisaalta tämän tyyppisellä hetkellä voisi aloittaa lasten päiväunet, eli lapset saisivat nukahtaa tarinaa kuunnellessaan. Sen lisäksi, että vanhukset kertovat tarinoita, myös lapset voivat niitä kertoa. Lapset voivat kertoa spontaanisti oman mielikuvituksensa tuotosta vaikkapa jonkin vanhuksen valokuvan innoittamana. Valokuvien pohjalta voidaan käydä myös vapaata keskustelua, jota ei tallenneta mitenkään.

Sukupolvitoiminnassa keskeistä on kulttuuriin kasvattaminen ja perinteistä kertominen. Mielestäni vanhusten ääni tulisi kuulua nykyistä selkeämmin monisukupolvisessa toiminnassa. Joitakin vanhuksia voi esimerkiksi pyytää etukäteen miettimään jotain sanottavaa entisaikojen maatilan töistä lapsille perjantain tuokioissa. Lapset saisivat esittää lisäkysymyksiä aiheesta vanhuksille. Näin muodostuisi aitoa keskustelua lasten ja vanhusten välille.

Yhteissadutusta kannattaa kokeilla. Jos kukaan vanhuksistakaan ei kykene kirjoittamaan kerrottua satua, voi henkilökunnan edustaja hoitaa kirjoittamisen. Yhteisesti muodostettua satua voidaan myös kuvittaa yhdessä esimerkiksi vesi- tai sormiväreillä.

Toivoisin, että kirjoittamista käytettäisiin enemmän ylisukupolvisessa toiminnassa. Ikääntyessä ja etenkin muistisairauksien myötä voi kirjoittamiskyky kadota kokonaan ja lopullisesti melko nopeastikin, jos tätä taitoa ei säännöllisesti ylläpidetä. Tämän vuoksi vanhuksille tekisi hyvää kirjoittaa lapsille esimerkiksi kirjeitä, kortteja, pieniä runoja tai muita tekstejä. Lapset voisivat keskittyä enemmän kuvien tuottamiseen ja muihin askarteluihin, jotka tässä yhteisössä lähetettäisiin senioreille talon sisäisessä postissa. Lapset voivat kirjoittaa ainakin oman nimensä näihin posteihin, joten he opisivat samalla kirjoittamaan nimensä.

Itse näen liikunnan monipuolisena ja sopivana menetelmänä ylisukupolvisessa toiminnassa. Mielikuvajumpan lisäksi erilaiset liikunnalliset pelit ja leikkimieliset kisailut sopivat mainiosti aktiviteeteiksi. Sosiaalisen sirkuksen, jonka pääidea on se, että kaikki ovat kykeneviä sirkustelemaan omalla tasollaan ja sovelletuin tempuin, toivoin olevan yksi tämän päiväkodin käyttämistä menetelmistä. Sosiaalista sirkusta käytetään välineenä uuden oppimiseen. Se kehittää itsetuottamusta, sosiaalista vuorovaikutusta, itsenäisyyttä, elämönhallintataitoja, vähentää ennakkoluuloja sekä tuottaa iloa. (Tutkivan teatterityön keskus 2015.)

Olisi hienoa, jos päiväkodin ja palvelutalon tiloja koristeltaisiin yhdessä tehdyin koristein. Tällaisia yhdessä tehtyjä koristeluja voi kaikenlaisten suhteellisen helppojen askartelujen, kuten vohvelikankaaseen langalla koristeltujen pöytäliinojen lisäksi olla muun muassa piimällä maalatut ikkunamaalaukset ja eri teemaseinät. Teemaseinän aihe voisi olla vaihtuva ja kuten koristelutkin, ne voisivat vaihtua vuodenaikojen ja juhlapyhien mukaan. Teemaseinän aiheena voisi olla metsä, johon voitaisiin askarrella puita oman käden mallia hyödyntäen. Teemana voi olla myös vaikkapa avaruus, koska se on päiväkodin teema. Mielikuvitus on tässäkin vain rajana ja ideoita kannattaa tietenkin kysyä myös lapsilta ja vanhuksilta!

Mielestäni lapset voisivat esitellä tekemiään käsitöitä, askarteluja ja piirustuksia ikäihmisille. Esimerkiksi tietyn ryhmän lapset voisivat kiertää tuokiotilassa esittelemässä omia yhdessä rakentamiaan avaruusaluksiaan muille osallistujille ja kertoisivat niistä ja niiden valmistusprosessista. Siinä syntyisi kaipaamaani vuorovaikutellisuutta.

Olisi hienoa, jos lapset ja vanhukset rakentaisivat yhdessä majoja. Niitä voi rakentaa sekä ulos että sisälle. Jos vanhukset eivät kykene majoja rakentamaan tai eivät pysty niihin menemään, he voivat auttaa lapsia suunnitteluvaiheessa. Ainakin vanhukset pystyvät seuraamaan ja ihastelemaan lasten majojen rakennuspuuhia. Majoissa voi kertoa tarinoita ja arvoituksia sekä leikkiä varjoleikkiä.

6.7 Onginta, kisaileminen, yhteisruokaileminen ja retkeily

Läheisessä rannassa on aikaisemmin ongittu lasten ja vanhusten voimin. Tulevana kesänä voisi kalaonnea kokeilla jälleen. Perinteisen onkimisen lisäksi voisi kokeilla myös tavaraongintaa. Vanhukset voivat valmistaa ja suunnitella saaliita ja näin lapset pääsisivät kalastamaan. Tällaisen onginnan seuraaminenkin voisi olla vanhuksista miellyttävää.

Toinen aikaisemmin toteutettu toiminta on erilaiset kisailut. Kannatan niitä edelleen. Palvelupäivätoimintaan osallistuvat vanhukset ovat varmasti esimerkiksi mainiota bingoseuraa. Pihalla voi pelata enemmän tilaa vaativia pelejä, kuten erilaisia viestejä ja tarkkuuskisoja. Joukkueet kannattaa muodostaa sekajoukkueiksi, jolloin lapset ja vanhukset kisaavat samoissa joukkueissa ja näin vuorovaikutus tiivistyy.

Lasten ja vanhusten yhteisruokailua on aikaisemmin kokeiltu, mutta nyt siitä on luovuttu. Minun mielestäni sitä voisi kokeilla uudestaan. Ainakin esikouluryhmän kanssa onnistunee ruokailu vanhusten ruokasalissa. Voihan yhteisruokailua kokeilla pienryhmissä, koska se voi olla niin helpompi järjestää. Yhteistä juhlaruokailua toivoisin kokeiltavan. Juhlatilanteessa sekä lapset että vanhukset suhtautuvat tilanteeseen arkiruokailuun nähden eri tavalla, joten silloin se voi onnistua paremmin. Toisaalta juhlaruokailuja on vain harvoin, joten niihin voisi panostaa perusteellisesti muun muassa pukeutumisen ja tilakoristelujen muodossa. Vanhusten ja lasten yhteisiä eväretkiä kannatan kesäaikaan. Retkipaikan ei tarvitse olla kovin kaukana päiväkodista, jo lyhyt matkaaminen on jännittävää! Retkillä tulee huomioida osallistujien allergiat ja muut erityistarpeet ruokailemisen suhteen.

Mietin voisiko palvelupäivätoimintaan osallistuvien vanhusten lisäksi toimintaa laajentaa vanhusten kotiin? Olisiko järkevää ja resurssien puolesta mahdollista vierailla vanhusten kodeissa? Tässä toimintamuodossa lapset pääsisivät retkeilemään ja näkisivät miten ja millaista elämää vanhat ihmiset elävät kodeissaan.

6.8 Ryhmäkotivierailut monisukupolvisessa toiminnassa

Vanhukset voisivat leikkiä lasten kanssa vaikkapa ryhmäkotivierailuilla. Työntekijät voivat tehdä ryhmäkodin oleskelutilaan etukäteen kaupan, jossa vanhukset ovat myyjiä ja lapset tulevat tekemään ostoksiaan. Tässä leikki toimii vuorovaikutuksen muodostajana. Samalla tavoin voidaan leikkiä kampaajaa tai hierojaa. Kampaaja- ja hierojaleikki aikaansaa myös kaivattua kosketusta! Isommat lapset voivat myös lakata vanhusten kynsiä. Leikin lisäksi eläimiä on hyödynnetty menestyksellisesti vuorovaikutuksen luojina. Voisiko päiväkotiin ottaa jonkin lemmikin esimerkiksi kissan tai akvaarion, jota vanhukset ja lapset voisivat yhdessä hoitaa? Toinen yhteinen puuha, joka sopii allergisillekin, on kasvien kasvatus. Voisiko kesäaikaan ulos tehdä pienen yhteisen kasvimaan tai kasvattaa kukkia ja yrttejä ryhmäkodin parvekkeella tai ikkunalaudoilla?

Ryhmäkotivierailupäivänä voisi pitää lasten lelupäivän, jolloin lapset voivat esitellä lempilelujaan vanhuksille. Vanhukset voivat kertoa tällöin omista lapsuuden leluistaan ja leikeistään.

6.9 Päiväkotivanhus ja viikon ihminen

Uutta toimintamuotoa toivottiin haastatteluissa usein käyttöön. Tämä uusi toimintamuoto on päiväkotivanhus. Tässä toiminnassa tietty iäkäs henkilö tulisi päiväkotiin säännöllisesti lasten kanssa touhuamaan. Näitä vanhuksia voisi olla muutama ja he kävisivät esimerkiksi kerran viikossa tietyssä päiväkodin ryhmässä vierailulla, vaikkapa lukemassa lapsille kirjaa ja leikkimässä heidän kanssaan. Aluksi ajatuksena oli, että tämä tai nämä päiväkotivanhukset olisivat palvelutalon asukkaita. Asiaa on lähdetty jo hieman selvittelemään, mutta toiminta ei vielä ole käynnistynyt. On mahdollista, ettei palvelutalosta löydy sopivaa henkilöä. Päiväkotivanhuksen tulee kuitenkin olla toimintakyvyltään sellaisessa kunnossa, että hän oikeasti pystyy toimimaan lasten kanssa. Tietenkin vanhuksen itsensä täytyy olla halukas sitoutumaan tällaiseen toimintaan. Päiväkodin tilat asettavat myös omat rajoituksensa, esimerkiksi pyörätuolilla ei ole helppo kulkea päiväkodin tiloissa ja toisaalta kynnyksiäkin on paljon eli vanhuksen liikkumisen tulee olla hyvin omatoimista, jotta hän pystyy liikkumaan tur-

vallisesti päiväkodin tiloissa. Olen sitä mieltä, että jos sopivaa päiväkotivanhusta ei löydetä palvelutalon asukkaista, tulee vanhus etsiä muualta. Jotkin järjestöt, kuten Suomen Punainen Risti ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestävät toimintaa, jonka avulla voitaisiin päiväkotivanhus löytää. Voihan sopiva vanhus löytyä läheltäkin; jonkin päiväkodissa hoidossa olevan lapsen lähipiirissä voi olla tähän toimintaan sopiva vanhus. Jos sopivaa vanhusta ei tahdo löytyä, olisi hyvä kartoittaa myös lasten verkostot.

Viimeiseksi ideaksi mietin tähän päiväkotiin täysin uutta ”viikon ihminen” -toimintaa. Siinä tehtäisiin viikoittain eri ihmisestä esittely päiväkodin ja palvelutalon puolelle. Joka toinen viikko viikon ihminen olisi vanhus, joka toinen viikko lapsi. Esittelyssä olisi aina kuva, etunimi, ikä ja joitain tiettyjä kysymyksiä, kuten mielipuuhat ja lempiruoka. Tämä auttaisi ihmisiä tutustumaan toisiinsa. Kun ihmiset tulisivat tutuimmiksi toisilleen esittelyjen myötä, uskon vuorovaikutuksen lisääntyvän.

7 LOPUKSI

Olen erittäin iloinen ja kiitollinen, että sain tehdä opinnäytetyöni tästä aiheesta ja juuri tässä ympäristössä. Työni otettiin positiivisesti vastaan toimintaympäristössäni, joten sitä oli antoisaa työstää. Pidän monisukupolvista toimintaa tärkeänä työnä ja on ollut hienoa olla todentamassa tätä laadukkaasti jo toteutettua toimintaa. Toivon, että opinnäytetyöni pystyy inspiroimaan ylisukupolvisen toiminnan kehittämistä. Mielestäni kaikkien toimintaympäristöni työntekijöiden olisi hyvä tutustua tähän opinnäytetyöhöni. Tekstin myötä syntyneet mielipiteet olisi hyvä jakaa työyhteisön kesken. Tekstiäni ja ideoita on tuottoisaa kritisoida ja jalostaa eteenpäin.

7.1 Oma arviointini opinnäytetyöstä

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen, opettavainen, mutta raskas prosessi. Tämä opinnäytetyö on pisin kirjoittamani teksti, joten tätä tehdessä opin paljon myös itse kirjoittamisprosessista. Tätä tehdessä opin paljon monisukupolvisesta toiminnasta ja innostuin siitä perusteellisesti. Toivon, että monisukupolvinen toiminta olisi jotenkin osa tulevaa työtäni yhteisöpedagogina. Edellä luettelemieni asioiden lisäksi opin opinnäytetyön myötä lisää järjestelmällisyydestä, suunnittelutaidoista ja etenkin aikatauluttamisesta.

Suurimmat haasteet koinkin työni aikataulutuksessa. En pystynyt tekemään opinnäytetyöni ensimmäisen tekemäni aikataulutuksen mukaisesti. Tämän vuoksi en tehnyt työhöni suunnittelemaani toiminnallista osuutta. Prosessin alussa tarkoitukseni oli ohjata tutkimusympäristössäni itse suunnittelemani päiväkodille uudentyyppinen monisukupolvinen aktiviteetti. Tämä jäi siis kuitenkin tekemättä. Ajanpuutteen lisäksi siitä luopumiseen vaikutti opinnäytetyönohjaajani kanssa käymäni keskustelu, jonka tuloksena ymmärsin, ettei toiminnallinen osuus toisi tälle työlleni sellaista lisäarvoa, jotta se olisi ollut hyödyllistä toteuttaa.

Minulla oli alusta alkaen haasteita sovittaa aikatauluni päiväkodin aikatauluihin. Vähäiset kontaktiopiskelutuntini sattuivat usein olemaan juuri samaan aikaan päiväkodissa tapahtuvan monisukupolvisen toiminnan kanssa. Jo valmiiksi tiivis aikataulutus

opinnäytetyön teon suhteen joutui täten venymään. Olisin halunnut osallistua useampaan ryhmäkotivierailuun, mutta en ehtinyt. Kaikkia etukäteen suunniteltuja ryhmäkotivierailuja ei edes järjestetty, koska esimerkiksi lasten valokuvaaminen osui vierailun kanssa samalle päivälle. Päivästä olisi tullut liian kiireinen, jos vierailu olisi tehty tällöin, joten siitä luovuttiin. Haastatteluissa mainittiin usein, että suunnitelluista ryhmäkotivierailuista joudutaan silloin tällöin luopumaan. Syinä ovat olleet näissä tapauksissa sairausepidemiat, kuten vatsatauti tai flunssa-aalto. Tällaisissa tapauksissa on tietenkinärkevintä olla levittämättä tautia jo valmiiksi huonokuntoisiin vanhuksiin. Haastattelujenkin tekeminen viivästyi. Henkilöt, joita en ollut vielä haastatellut, eivät olleetkaan päiväkodissa töissä silloin, kun minun oli tarkoitus heitä haastatella. Tämän vuoksi kahden työntekijän haastattelut jäivät minulta tekemättä.

Mielestäni tutkimusmenetelmävalintani olivat tutkimukseeni hyvin soveltuvat. Halusin haastatella kaikki päiväkodin vakituiset työntekijät, koska tavoitteenani oli saada heiltä kehittämisideoita sekä halusin kuulla kaikkien mielipiteet ja ideat. Tämän vuoksi haastatteluja kertyi paljon ja niiden tekemiseen kului runsaasti aikaa. Tavoitteeni oli, että haastattelutilanteessa nousisi kehittämisideoita esiin, joita jo siinä tilanteessa saisimme yhdessä keskustellen jalostettua eteenpäin. Tällainen haastattelutyö oli yllättävän haastavaa ja väsytti minut nopeasti. Haastattelutilanteessa minun oli oltava oikeasti läsnä ja kuunneltava vastauksia, kun samanaikaisesti kehittefin päässäni jo tarkentavia lisäkysymyksiä.

Sain käyttämälläni menetelmillä vastaukset esittämiini kysymyksiin. Olen kuitenkin sitä mieltä, että toimintaa kehitettäessä pitäisi kysyä asiasta myös osallistujilta. En tehnyt sitä tässä tutkimuksessani tarpeeksi perusteellisesti ja se onkin mielestäni työni heikkous. Mielestäni tutkimusmenetelmävalintani ovat silti perusteltuja.

Ajattelen, että tutkimusympäristössäni tapahtuneeseen monisukupolviseen toimintaan osallistuvien mielipidettä olisi ollut vaikeaa saada selville esimerkiksi haastatteleamalla. Muistisairailla ihmisillä ei välttämättä kykene arvioimaan totuudenmukaisesti toimintaa, johon he ovat osallistuneet, koska he eivät pysty muistamaan tapahtunutta. Toisaalta luultavasti kaikki toimintaan osallistuneet vanhukset eivät edes ole muistisairaita, joten heiltä olisi voinut saada luotettavia vastauksia.

Lastenkin haastatteleminen on hieman kyseenalaista. Heidän kokonaisarviointinsa voi esimerkiksi perustua vain yhteen toimintakertaan, eli jos yksi laulutuokio on heidän mielestään ollut todella miellyttävä, koska silloin kuunneltiin heidän suosikkikapaleensa, he voivat sanoa, että laulutuokiot ovat ihania.

Haastatteleminen on täten taitolaji, jossa pitää miettiä, millaisia kysymyksiä kellekin voi esittää ja toisaalta analyysissa täytyy huomioida se, millainen ihminen vastaukset on antanut ja millaisessa tilanteessa. Näiden seikkojen vuoksi päädyin haastattelemaan työntekijät. Taustaoletukseni oli, että työntekijät ovat kuitenkin toiminnan suunnittelusta ja käytännön toteutuksesta vastuussa. Uskoin ja nyt tiedän, että työntekijät osaavat suunnitella toiminnan asiakaslähtöisesti. Haastatteluissa painotin oletusta, että työntekijät haluavat panostaa toimintaan, jota he itse arvostavat ja jonka toteuttamisen he kokevat mielekkääksi. Sen vuoksi kysyin haastatteluissa paljon kysymyksiä liittyen monisukupolvisen toiminnan arvostukseen. Kaikki haastatellut sanoivat arvostavansa tätä toimintaa. Ajattelen, että haastattelutilanteissa työntekijät puhuivat minulle totta ja uskon tulkinneeni puheet myös totuudenmukaisesti.

Uskon, että havainnoinnilla sain selville, mitä osallistujat kyseisissä tuokioissa olivat toiminnasta mieltä. Kuitenkin haluaisin, että etenkin vanhuksilta haettaisiin aktiivisemmin palautetta näistä yhteisistä tuokioista ja heiltä myös pyydetäisiin kehittämisideoita ja toiveita toimintaan. Palautekyselyn muotoa kannattaa suunnitella perusteellisesti. Ei välttämättä ole paras idea jakaa kyselylomakkeita vanhusten täytettäväksi, vaan esimerkiksi hoitajat voisivat kysellä ikään kuin ohimennen toiminnasta auttaessaan vanhuksia siirtymään tuokiotilaan ja sieltä pois. Tilanteen jälkeen hoitajat kirjaisivat saamansa palautteen yhteen koko henkilökunnan jäsenten tiedossa olevaan tietokantaan, josta se säännöllisin väliajoin analysoidaisiin ja palautteet huomioitaisiin jatkossa monisukupolvista toimintaa suunnitellessa ja toteuttaessa.

Mielestäni sain opinnäytetyössäni tutkimuskysymyksiini vastaukset. Selvitin, mitä monisukupolvinen toiminta tässä päiväkodissa on sekä selvitin sen kehittämistarpeet. Kehittämistarpeet ja -ideani muodostin havaintojeni ja etenkin haastattelujen pohjalta. Kehittämistyössäni tulee hyvin esille päiväkodin työntekijöiden resurssit, tarpeet ja toiveet. Pidän opinnäytetyötäni onnistuneena ja tuloksiltaan luotettavana. Kehittä-

misideoitani voi käyttää etenkin soveltaen laajasti kaikissa toimintaympäristöni kaltaisissa ympäristöissä.

7.2 Opinnäytetyön toteuttamisympäristön arviointi

Saatuani opinnäytetyöni valmiiksi, lähetin sen tarkistettavaksi ja arvioitavaksi sekä Sateenkaaren johtajalle että Lutakon lähipalvelutalon palvelujohtajalle.

Päiväkodin johtajan mielestä opinnäytetyöni toteutus onnistui hyvänä yhteistyönä. Sain häneltä kiitosta kehittämisideoistani ja he aikovatkin kokeilla Sateenkaarella ainakin osaa niistä. Päiväkodin johtaja kertoi opinnäytetyöprosessin muistuttaneen päiväkodin työntekijöitä tärkeistä asioista. Opinnäytetyöprosessi myös kiinnitti työntekijöiden huomiota monisukupolvisen toimintaan.

Sateenkaarella monisukupolvisen toiminnan kehittämisessä ollaan jo päästy aivan konkreettiseen tasolle, koska siellä järjestetään tänä keväänä pihakirpputori yhteistyönä päiväkeskuksen ja palvelutalon kanssa. Isovanhempien päivä on myös tiedossa. Isovanhempien päivänä Sateenkaarella hoidossa olevan lapsen isovanhemmat ovat tervetulleita seuraamaan lapsenlapsensa päiväkotiarkea. Sateenkaarella on myös nimetty yhteyshenkilö, jonka vastuulla yhteistyö vanhuspuolen kanssa pääasiassa on.

Palvelujohtajan mielestä opinnäytetyöni on hieno työ, joka sisältää varsin hyviä havainnoita ja kehittämisideoita. Hän kertoi sähköpostiviestissään vielä, että opinnäytetyöni toteuttamisen aikaan palveluasumisen puolella on alkanut Papu-hanke, joka sisältää uuden palvelumallin kehittämisen ja käyttöönoton. Tämän uuden palvelumallin avulla vanhusten yhteisöllisyys on jo lisääntynyt heidän omissa asuinkerroksissaan esimerkiksi vanhusten yhteisruokailujen myötä. Käytännössä tämä antaa osittain selityksen siihen, miksi joissain monisukupolvisissa tuokioissa on ollut vain muutama ikäihminen osallistujana. Vanhusten kunto on palvelujohtajan mukaan jo palvelutaloon muuttaessa yleensä hyvin heikko, joten he eivät esimerkiksi kykene siirtymään alakerroksessa pidettävään tuokioon. Tämän vuoksi asukkaille suunnitellaan järjestettäväksi enemmän toimintaa heidän omissa asuinkerroksissaan. Tavoit-

teenä on täten se, että myös monisukupolvista toimintaa järjestettäisiin tulevaisuudessa enemmän palvelutalon eri kerroksissa, jotta toiminta olisi asiakaslähtoisempää ja kaikille osapuolille antoisampaa.

7.3 Jatkotutkimusideat

Mielestäni monisukupolvista toimintaa on hyvä tutkia ulkopuolisen silmin tulevaisuudessaakin. Uusi ihminen näkee aina asiat omasta, ehkä uudestakin näkökulmasta, joten hänen ajatuksensa voivat olla kehittäviä. Toivon, että mahdollisissa jatkotutkimuksissa tulisi selkeämmin esille osallistujien eli lasten ja vanhusten ääni. Toiminnan kuitenkin tulee olla osallistujien tarpeista ja toiveista lähtöisin, joten helpoin tie varmistaa asiakaslähtöisyys lienee se, että kysyy asiasta osallistujilta. En osaa itse ehdottaa millä menetelmällä asiaa kannattaisi lähteä osallistujilta selvittämään, mutta kannustan siihen kuitenkin.

LÄHTEET

- Blomqvist, Lisbeth & Hovila, Elina 2005. Yhdessä elämyksiä arkeen -kartoitusraportti. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Canault, Nina 2007. Vaietut virheet jälkipolvien taakkana. Ylisukupolvinen tiedostamaton. Vantaa: Eveil-Kustannus. Suomentanut Sari Hongell. Ranskankielinen alkuteos 1998.
- Finlex 2006. Nuorisolaki 2006/72. Ajantasainen lainsäädäntö. Määritelmät. Viitattu 6.5.2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Haavio-Mannila, Elina & Majamaa, Karoliina & Tanskanen, Antti & Hämäläinen, Hans & Karisto, Antti & Rotkirch, Anna & Roos, J.P. 2009. Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107. Sastamala: Kelan tutkimusosasto.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Jokivuori, Pertti & Vainio, Tuomo 1991. Sosiologian perusteet. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Julkunen, Raija 2008. Ikä ideana ja tutkimuskohteena. Teoksessa Suomi, Asta & Hakonen, Sinikka (toim.) Kuluerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jyrkämä, Jyrki 1995. Rauhaisasti alas illan lepoon?. Tutkimus vanhenemisen sosiaalisuudesta neljässä paikallisyhteisössä. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Jyväskylän Hoivapalveluyhdistys ry 2015. Jyväskylän Hoivapalvelut Oy. Lutakon lähipalvelutalo. Viitattu 22.4.2015
<http://www.jklhoivapalvelu.com/palvelutalot/lutakon-lahipalvelutalo/>
- Koskinen, Simo 2004. Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston julkaisuja 33/2004. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Krohn, Leena 2013. Ikäpolvista ja ihmisyydestä. Teoksessa Marja Saarenheimo (toim.) Neljän polven treffit. Ikäpolvitoiminnan opas. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto. Viitattu 3.4.2015
http://www.vahvike.fi/sites/default/files/dokumentit/neljan_polven_treffit.pdf

- Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 101.
- Lundbom, Pia & Herranen, Jatta 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Sarja C. Oppimateriaaleja 26. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 22.4.2015 <http://www.theseus.fi/handle/10024/38289>
- Metsämuuronen, Jari 2006. Aineiston hankinnan metodit. Teoksessa Metsämuuronen, Jari (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1. painos. Helsinki: International Methelp Ky.
- Nurmiranta, Hanna & Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 1. painos. Helsinki: Kirkkopalvelut-Kotimaa-Yhtiöt Oy.
- Penttinen, Pekka 2015. Elämänkulkua jäsentävät sukupolvikokemukset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Viitattu 22.4.2015 <http://elamankulku.jyu.fi/pdf/Kokemukset.pdf>
- Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2015. Järjestötietopalvelu. JeLLi. osallisuushanke Salli. Osallisuus. Viitattu 22.4.2015 <http://www.jelli.fi/osallisuus/osallisuus/>
- Poikkeus, Anna-Maija 1996. Yksilön sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Teoksessa Sarkkinen, Mirja (toim.) Psykologia – johdantokurssi. Helsinki: Yleisradio Oy.
- Purhonen, Semi 2007. Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolvikäsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino.
- Salminen, Keijo & Suutama, Timo & Ruoppila, Isto 1990. Iäkkäiden elinolosuhteet sekä psyykinen ja sosiaalinen toimintakykyisyys. Osa 3. Psyykinen toimintakyky. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja 69. Helsinki: Kelan omatarvepaino.
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. STAKES. Oppaita 56. Toinen painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 30.3.2015 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1

Strandell, Harriet 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Helsinki: Oy Libri Academici/ Gaudeamus Kirja.

STT 2014. Joka kuntaan tulossa lasten ja vanhusten yhteinen leikkikerho. Savon Sanomat. Internet-julkaisu. Viitattu 6.5.2015
http://www.savonsanomat.fi/uutiset/kotimaa/joka-kuntaan-tulossa-lasten-ja-vanhusten-yhteinen-leikkikerho/1776366?ref=ece_frontpage-section-textlist-externalContent-default

Tutkivan teatterityön keskus 2015. Sosiaalinen sirkus. Sosiaalinen Sirkus -hanke 2009-2011. Sirkusopetus välineenä uuden oppimiseen. Tampereen yliopisto. Viitattu 6.5.2015 <http://vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinensirkus/>

LIITTEET

Liite 1.

Haastattelulomake johtajalle

TOIMINTA:

Kuinka paljon on työntekijöitä, millä nimikkeillä?

Paljonko lapsia on päiväkodissa, ryhmät?

Saako nimi tulla julki?

Mitä monisukupolvinen toiminta tarkoittaa täällä (käytännössä)?

Milloin tämä toiminta on alkanut?

Miten se on muuttunut aikojen saatossa, miksi?

Mikä on toiminnan teoriapohja? Mistä olette ottaneet mallia toimintaanne?

Onko monisukupolvisessa toiminnassanne tavoitteita, millaisia? Miksi se on yksi painopistealueistanne?

Kuka suunnittelee monisukupolvisen toimintanne?

Ketkä sen toteuttaa?

Keiden kanssa teette yhteistyötä tämän toiminnan saralla?

Tekeekö johto yhteistyötä joidenkin eri toimijoiden kanssa?

Mitä erityistä sen toteutuksessa tarvitsee huomioida? Millaisia haasteita toiminnassa on?

Miten toimintaa dokumentoidaan?

Kuinka sidosryhmiä(lähinnä vanhempia) on tiedotettu toiminnasta?

ARVOSTUS:

Mitä ajatuksia, mielipiteitä sinulla on monisukupolvisesta toiminnasta?

Miksi se on toteuttamisen arvoista?

Kuinka koet tätä toimintaa arvostettavan? toimijat, kohteet, työyhteisö, läheiset, yhteiskunta, media

Pitäisikö arvostuksen olla erilaista?

KEHITTÄMINEN, PALAUTE:

Mitä mieltä lapset ovat toiminnasta?

Entä vanhemmat?

Mitä muuta palautetta olette toiminnasta saaneet? Oletteko hakeneet toiminnasta palautetta, miten?

Mitä mieltä olet tämän hetkisestä toiminnasta? Millaista sen toteuttaminen on?

Onko sinun mielestäsi tätä toimintaa tarvetta kehittää, jos on, kuinka?

Onko toiminnalla kehittymistarpeita,(ulkoapäin tulevia), millaisia?

Pitäisikö syventää vuorovaikutusta tietyn lapsen ja vanhuksen välillä? esim.

toistuvasti rakennettaisiin tietyn vanhuksen ja tietyn lapsen kanssa nukkekotia?

Voisiko toimintaan ottaa muita toimijoita mukaan, kuten SPR:n vapaaehtoiset? Voisiko toimintaa olla jossain muualla, kuten kotihoidon asukkaan luona? Voiko resursseja lisätä tämän toiminnan vuoksi, esim, toisesta ryhmästä siirtyisi hoitaja toiseen ryhmään, jotta voitaisiin tehdä jotain erilaista aktiviteettia, mihin tarvitaan enemmän aikuisia?

Mielipiteitä nukkekoti-ideasta? Sosiaalisesta sirkuksesta? Yhteistarinaa, sadutuksesta? Kirjeiden kirjoittamisesta?

Liite 2: Haastattelukysymykset muille työntekijöille

TAUSTA:

Kauanko olet ollut täällä töissä?

Tiedätkö, että sukupolvien välinen vuorovaikutus on täällä toiminnan painopistealue?

Vaikuttiko sukupolvien vuorovaikutus painopistealueena siihen, että hait tänne töihin?

TOIMINTA:

Mitä kaikkea toimintaa monisukupolvinen toiminta tarkoittaa täällä (käytännössä)? (Onko sitä aina ollut, onko se muuttunut)

Mistä luulet johtuvan sen, että se on yksi painopistealueistanne?

Kuka suunnittelee monisukupolvisen toimintanne?

Ketkä sen toteuttaa?

Oletteko ottaneet mallia toimintaanne jostain, mistä?

Mikä on toiminnan teoriapohja ja tavoitteet?

Mitä erityistä sen toteutuksessa tarvitsee huomioida? Millaisia haasteita toiminnassa on?

ARVOSTUS:

Mitä ajatuksia, mielipiteitä sinulla on monisukupolvisesta toiminnasta?

Miksi se on toteuttamisen arvoista?

Kuinka koet tätä toimintaa arvostettavan? (toimijat, kohteet, työyhteisö, läheiset, yhteiskunta, media)

Pitäisikö arvostuksen olla erilaista?

(Miten arvostat monisukupolvista työtä? Kuinka se näkyy toiminnassasi?)

KEHITTÄMINEN, PALAUTE:

Millaista palautetta olette toiminnasta saaneet?

Millaisia vaikutuksia tästä toiminnasta on seurannut? (lapsille, vanhuksille, henkilökunnalle)

Mitä mieltä olet tämän hetkisestä toiminnasta? Millaista sen toteuttaminen on?

Onko sinun mielestäsi tätä toimintaa tarvetta kehittää, jos on, kuinka?

Onko toiminnalla kehittymistarpeita, (ulkoapäin tulevia), millaisia?

Liite 3: Haastattelukysymykset lähipalvelutaloon

TOIMINTA:

Mitä monisukupolvinen toiminta tarkoittaa täällä (käytännössä)?

Mihin pyritte tällä toiminnalla? Onko monisukupolvisessa toiminnassanne tavoitteita, millaisia?

Kuka suunnittelee monisukupolvisen toimintanne?

Ketkä sen toteuttaa?

Mistä olette ottaneet mallia toimintaanne? Mikä on toiminnan teoriapohja?

Keiden kanssa teette yhteistyötä tämän toiminnan saralla?

Tekeekö johto yhteistyötä joidenkin eri toimijoiden kanssa?

ARVOSTUS:

Mitä ajatuksia, mielipiteitä sinulla on monisukupolvisesta toiminnasta?

Miksi se on toteuttamisen arvoista?

Kuinka koet tätä toimintaa arvostettavan? toimijat, kohteet, työyhteisö, läheiset, yhteiskunta, media

Pitäisikö arvostuksen olla erilaista?

KEHITTÄMINEN, PALAUTE:

Mitä mieltä olette tämän hetkisestä toiminnasta?

Millaista sen toteuttaminen on?

Mitä mieltä vanhukset ovat toiminnasta?

Entä muut, esim. omaiset?

Mitä muuta palautetta olette toiminnasta saaneet?

Onko teidän mielestä tätä toimintaa tarvetta kehittää, jos on, kuinka?